

יד
מהרי"ע

שערי יצחק

השיעור השבועי

מפי מרן הגאון
הרב יצחק רצאבי שליט"א
פוסק עדת תימן

נמסר במוצש"ק
חוקת
תמוז ה'תשע"ד ב'שכ"ה
בבית המדרש "פעולת צדיק"
בני ברק

לק"י

נושאי השיעור:

יישוב הקושיא השנייה שנשארה בצ"ע בסוף השיעור הקודם, בעניין שיטת הראשונים והריב"ש, מדוע רבי אליעזר בן הורקנוס לא אמר נפילת פנים לאחר התפילה.

חידוש גדול בעניין הפלת עובר בשעת סכנה, האם הריגת העובר הוא איסור מדאורייתא או מדרבנן, האם עובר נקרא נפש, והאם מותר לעשות הפלה במקרה של צורך גדול, כגון פגם משפחה או בזיון וחילול ה'. ובנ"ד פיקוח-נפש רוחני, שאבי העובר עצמו לא "יפול".

התייחסות מרן שליט"א לשיטתו וגישתו של הגאון בעל איגרות משה בעניינים מסויימים, שהם מזוייפים, מוטעים, כפירה וכו', ודוגמאות לכך שדברים אלו אינם נכונים.

כל הזכויות שמורות

**יוצ"ל ע"י מוסדות יד מהרי"ץ בני ברק
טלפקס: 03-5358404. נייד: 050-4140741
דוא"ל: yad@maharitz.co.il**

**להאזנה לשיעור דרך הטלפון:
קול הלשון – 03-6171031
מספר השיעור במערכת קול הלשון – 386
מספר השיעור בדיסקים – 261**

השיעור מוקדש

**לרפואת ידידנו הרב שילה בן הרב שלמה יגאלי הי"ו.
המקום ברוך הוא ישלח לו רפואה שלימה בתוך כל חולי עמו
ישראל, ויחזקהו ויאמצהו בקו הבריאות, אבי"ר.**

השיעור מוקדש לרפואת ידידנו הרב שילה בן הרב שלמה יגאלי הי"ו. המקום ברוך הוא ישלח לו רפואה שלימה בתוך כל חולי עמו ישראל, ויחזקה ויאמצהו בקו הבריאות, אכ"ר.

המזמור. א"כ, אולי הוא הוא עדיין רק בהתחלה, או אולי באמצע? מניין לה, שהוא היה לקראת הסוף?

ברוך ה', מתוך שהעניין נדון ונידוש בבתי מדרשות, רבים ניסו לתרץ את השאלה הזאת, והגדיל לעשות ידידנו הרה"ג נתנאל עומיסי שליט"א מקרית ספר ת"ו, שדיבר אתי על כך בטלפון כשלושים פעם]. ואכן בסופו של דבר, מתוך שכולם דיברו על כך, וניסו להגיע להבנת העניין, זכיתי בס"ד למצוא תירוץ לשאלה הזאת. יישר חילייהו לאורייתא. אבל השאלה הראשונה, נשארה בעינה. ועדיין אני מבקש, לנסות למצוא תשובה לכך. ואדרבה, חושבני כי הקושיא התחזקה ביותר. אבל לתמיהה השנייה, יש לנו תשובה כדלקמן.

יש מן החברים הי"ו שרצו לתרץ כי רק אשתו היתה יכולה למנעו מנפילת הפנים, היא ולא אחר. כי לא היה איכפת לר' אליעזר ממנו, ולא היה מתחשב בו. אבל לפענ"ד אפילו אחר, כיון שבא מפחה, ור' אליעזר ידע שהעמידתו בשביל למנוע אותו מכך, הוא היה נמנע. כי לשיטתה זה פיקוח-נפש, והשתדלה בכל מאמצי כוחה.

יתכן בהחלט שהיא הביאה לשם את אחד מהבנים שלהם, כי היו להם בנים כמו שמצינו באדר"ג ובנדרים דף כ' סוף ע"א שאלו את אמא שלום, מפני מה פניך יפייץ ביותר וכו'. אעפ"י שמרוב חסידותו של ר' אליעזר הוא נכנע וקיבל את הנידוי (הגם שבהלכה שתנור זה טהור לא חזר בו עד סוף ימיו, ואפי' עד יום מותו, כנודע מהא דסנהדרין ס"פ ארבע מיתות, דף ס"ח ע"א), דהיינו שהתנהג כמנודה, חלץ מנעליו וכו' וכו"ש בס"ד במראה הנוגה על קונטרס תנורו של עכנאי אות מ"ז דף נ"ה ד"ה חזינן, ואסור להתקרב לארבע אמותיו של מנודה, מ"מ לאשתו ולבניו וליתר בני-ביתו מותר לשבת בתוך ארבע אמותיו, כדקיי"ל בטוש"ע יו"ד סי' של"ד סעיף ב', ובש"ע המקוצר חיו"ד הל' נידוי וחרם סי' קס"ג סעיף י"ז.

ישוב הקושיא השנייה שנשארה בצ"ע בסוף השיעור הקודם, בעניין שיטת הראשונים והריב"ש, מדוע רבי אליעזר בן הורקנוס לא אמר נפילת פנים לאחר התפילה.

בסוף השיעור הקודם, השארנו שתי תמיהות בצ"ע"ג, בעניין נפילת פנים, הקשור למעשה של רבי אליעזר בן הורקנוס במסכת בבא מציעא [דף נט ע"ב].

השאלה הראשונה, על הראשונים אשר מוכיחים מהגמ', שאסור לדבר בין שמו"ע לנפילת פנים, מהמעשה של אימא שלום, דביתהו דרבי אליעזר, אחתיה דרבן גמליאל הוא. מההוא מעשה ואילך, לא הוה שבקה ליה לר"א, למיפל על אפיה. הרי הם שאלו, כיצד יתכן, כי כל היום היא לא נתנה לו ליפול על פניו? וכי הדבר אפשרי? והם תירצו כפי שתירצו.

ואנחנו שאלנו, כי לכאורה הדבר אפשר ואפשר. פשוט מאד. הרי זאת סכנת נפשות, א"כ בודאי שהיא השגיחה על כך, שח"ו רבי אליעזר לא יפול על פניו. ובזמנים מסויימים, כאשר היא לא יכלה להיות בבית, היא הביאה מישהו אחר במקומה, שישגיח עליו שלא יפול על פניו. וכי אין אפשרות כזאת? זאת התמיהה הראשונה.

תמיהה שנייה, דיברנו על מש"כ מהרי"ו, שהיו רגילים לומר בנפילת פנים את המזמור 'לדוד אליך י"י נפשי אשא'. ובפסוק ראה אויבי כי רבו, מכוונים על האויב. אולם שאלנו, אם כן, כאשר היא באה וראתה שהוא נופל על פניו, מדוע היא אמרה לו, 'קום, קטלתיה לאחיי? מהיכן היא ידעה, שהוא כבר הגיע לקראת סוף המזמור? אולי הוא רק באמצע? הרי הפסוק הזה, מתחיל באות ר"ש, וזהו לקראת סוף

שערי יצחק – השיעור השבועי

א"כ הבין מזה מהרי"ו, שהיא מצאה אותו, כאשר הוא כבר היה בסוף הנפילה. דהיינו, לאחר שהוא כבר סיים וזקף פניו. בכל אופן, כך אפשר להבין או לדייק, כיון שלא כתוב 'דנפיל על אפיה', בלשון הווה, אלא 'דנפיל'. כלומר, שהוא כבר נפל. א"כ משמע, שהיא הגיעה כאשר הוא כבר היה לאחר הנפילה, ולכן מדה"ג אינו גורס את המלה 'קום'.

ממשיך מדה"ג כך, אדהכי, שמעו קול שופרי דשכבא מבי דרבן גמליאל. אמר לה, מנא לידך? אמרה ליה, מקובלת אני מבית אבא, כל השערים ננעלו חוץ משערי אונאה.

מאידך, בהתחלה הוא גורס, כל יומא לא שבקה ליה למיפל אאפיה. ובעצם, זאת גם גירסת הרא"ה. הרי אמרנו בשיעור הקודם, כי ישנו קצת שיבוש בלשונו. ועדיין אכן ישנו שיבוש בלשון, אולם הלשון איננו לגמרי משובש.

הרא"ה כותב בפירושו למס' ברכות [פרק א' דף פ"ט] כך, וראיה לזה, ההיא דאמרינן בבבא מציעא בסוף הזהב, בדביתהו דר' אליעזר, כל יומא לא שבקה ליה למנפל על אפיה. המלים 'לא שבקה', הן בודאי שגיאה. כיון שפירוש המלים 'לא שבקה ליה' היינו, שהם לא עזבו אותו. זהו בודאי אינו נכון. אלא 'צ"ל, 'לא שבקה ליה'. דהיינו, אשתו לא עזבה אותו.

אבל מדייק הרא"ה, ואי אית ליה רשותא לשהויי, דהיינו, אילו היה מותר לשהות, מי קיימא דביתהו בְּהִדְיָה כולי יומא? המלה 'בהדיה', צריכה להיות כתובה עם האות ה"א בסוף. אלא הוכחה מכאן, כי אם האדם אינו נופל על פניו מיד לאחר תפילת שמו"ע, הרי שכבר אין שום תועלת לנפילה הזאת.

זאת היא גם גירסת בעל מדרש הגדול. כי 'כל יומא' לא שבקה ליה למיפל על אפיה. אמנם בגמ' שלפנינו כתוב, 'מההוא מעשה ואילך' לא

ממילא יש לומר כי אשתו דאגה שבכל יום שהיא לא היתה יכולה להיות בנוכחותו, שיהא שם אחד מילדיהם, או אחד מבני הבית. גם אם זה נראה קצת דחוק, עכ"פ כיון שיש אפשרות כזו, אם כן איך אפשר להוכיח דין זה שהוציאו הראשונים מהגמרא כאן (שאסור לדבר בין התפילה לנפילה, מה שאין לו אפילו רמז בלשון הגמרא) בלי הכרח.

בעת נחזור בס"ד לתמיהה השנייה.

אם אתם זוכרים, דייקנו ממ"ש מהרי"ו, כי המעשה הזה נמצא 'במדרש ובגמרא'. לגבי הגמרא, אנחנו יודעים כי הדבר נמצא במסכת בבא מציעא. אבל, באיזה מדרש נמצא הסיפור שלרבי אליעזר בן הורקנוס? אלא בודאי, שרבינו יצחק ונה התכוין למדרש הגדול. וראיתי שם, כי אכן ישנה שם גירסא אחרת. לפי גירסת מדרש הגדול, שמהרי"ו ראה אותה, הדבר יהיה מובן.

הרי עיקר הקושיא שלנו היתה, כי אמנם היינו יכולים לומר אולי, שהיא כבר ראתה אותו כאשר הוא כבר גמר ליפול על פניו. דהיינו, היא לא ראתה אותו בתוך כדי הנפילת פנים, אלא אולי לאחר שהוא כבר גמר. הרי כתוב, שהיא ראתה אותו 'דנפיל על אפיה', בלשון עבר, א"כ אולי היא ראתה אותו כשהוא כבר גומר. אבל מאידך, היא אמרה לו, 'קום, קטלתיה לאחי'. אם היא אמרה לו 'קום', משמע כי עדיין הוא נופל. אולם ראיתי, כי במדרש הגדול, לא כתובה המלה 'קום'. ממילא, הדבר מסתדר יפה, והתיישרה שאלה הזאת.

וכך גירסת בעל מדרש הגדול ופרשת שמיני דף רפ"ג, אמא שלום, דְּבִיתָהּ דר' אליעזר, אחתיה דרבן גמליאל הות. כל יומא לא שבקה ליה למיפל אאפיה. יומא חד, ריש ירחא הוה, אתא עניא וקרא אדשא. סברא דהידאנא ריש ירחא הוא, לא נפיל אאפיה. עד דאתיא, אשכחתיה דנפל אאפיה. אמרה ליה, קטלתיה לאחוי. לא כתובה כאן המלה 'קום'.

שבקה ליה'. דהיינו, משם ואילך. אבל לפי גירסתם, בגמרא שלפניהם, הדבר יותר חזק, 'כל יומא לא שבקה ליה למיפל על אפיה'. לכן הוא שואל כך.

[הַבְּנֵת הַרְאָה בְּקוֹשֵׁיתוֹ כִּי בְּמִשְׁךְ כָּל הַיּוֹם לֹא שְׁבָקָה, וְלִתְרוּצוֹ הַכוּוֹנָה בְּכָל יוֹם וַיּוֹם. וְזֶה לֹא כַל־כֵּךְ הַפְּשֻׁט. וְלִמָּה נִדְחַק. גִּירְסָא זֹ מוּבָאָת גַּם בְּדַקְדוּקֵי סוּפְרִים הָעֵרָה וְ בִשְׁם כַּמָּה סוּפְרִים וְסוּפְרִים].

אם כן, מה הפירוש, 'כל יומא?' לפי דבריו, היא היתה לידו רק לאחר תפילת שמו"ע, וראתה האם הוא נופל על פניו. היא דיברה איתו, והצליחה להסיח את דעתו מן העניין. ולאחר מכן, כבר אין ערך למה שיפול על פניו. כך לפי לשון הראשונים האחרים. אולם הרא"ה אומר זאת, בסגנון קצת אחר. 'תו לא נפיל'. דהיינו, הוא כבר לא יפול. כיון שהוא יודע, כי כבר אין לכך משמעות. אבל לפי מסקנתו, מה הפירוש 'כל יומא לא שבקה ליה'? הכוונה היא, בכל יום ויום. כלומר, לא כל היום כולו, כפי שהוא מבין. ממילא חושבני, כי אדרבה, התחזקה התמיהה שלנו ביותר. כיון שלפי פשטות הגמרא, הדבר היה בכל היום כולו. דהיינו, היא מצאה איזו דרך, שהוא יהיה תחת השגחה בכל היום. ואם ח"ו מישהו יראה שהוא נופל, מיד הוא יודיע לה ותמנע אותו מכך. או שעצם זה שהוא נוכח, רבי אליעזר יידע שלא מסכימים לכך, וממילא הוא לא יעשה זאת, מפני כבוד אשתו, ושלוסהבית.

אולם לפי דברינו, הפירוש הוא כפשוטו. דהיינו, בכל היום היא לא נתנה לו ליפול על פניו. או שהדבר היה בנוכחותה, או בנוכחות מישהו אחר, בתורת 'שלוחו של אדם כמותו'. כיון שגם אם הוא יפול לאחר שעה או שעתיים, או לאחר חמש שעות, בכל זאת נפילת פנים היא נפילת פנים, כמו שכתוב וַיִּשְׁמַע מִשָּׁה וַיִּפֹּל עַל פָּנָיו [במדבר ט"ז, ד]. וכן וַיִּפְּלוּ עַל פְּנֵיהֶם [במדבר י"ז, ה]. הדבר איננו קשור כלל בדוקא עם התפילה. נפילת פנים זהו דבר, אשר יש לו מעלה וכוח

לפעול מצד עצמו. זאת הפעלת מדת הדין, על האדם אשר מקפידים עליו. כמובן, המדובר במי שהוא במדרגות כאלה. לא מדברים על אנשים במדרגתינו.

ולמעשה, גם הריב"ש סובר כך. לפי דברי הריב"ש, לנפילת פנים ישנה ערך בכל היום. רק שהריב"ש טוען, כי על ידי שהיא דיברה איתו לאחר התפילה, הוא שכח מכך, והסיח דעתו מהנפילת פנים.

אולם צריכים להבין זאת. רבי אליעזר בן הורקנוס, גמר את תפילת שמו"ע, ואשתו הרבנית באה ומדברת איתו. הרי היא היתה אשה גדולה וחכמה, בודאי שהיא לא דיברה איתו על מה להכין לארוחת בוקר, אלא שהיא דיברה איתו באיזה עניין חשוב, והוא הסיח את דעתו ושכח מהנפילת פנים. רבי אליעזר הבין, שהיא מדברת איתו, בכדי שהוא לא יפול על פניו. ולא היה איכפת לו מכך, כיון שהוא כיבד אותה. אבל לכאורה, מה עם המשך התפילה? הרי אח"כ אומרים והוא רחום וגו', אשרי יושבי ביתך, תהלה לדוד, ובא לציון גואל. וכי במשך כל הזמן הזה, הוא שכח מכך? ולאחר מכן הוא שקע בלימוד תורה כמה שעות, עד תפילת מנחה, ולא נזכר בכך כל הזמן? וכך במשך כמה ימים? הרי הדבר כמו אם דיברו עם האדם באמצע התפילה, למה שהוא ישכח את המשך התפילה? לכאורה הדבר איננו כ"כ מובן. כי ממילא עי"ז יזכור גם את נפילת פנים ששכח.

אנחנו שואלים זאת, לפי דברי הריב"ש האומר, שע"י שדיברה איתו לאחר התפילה, הוא שכח מהנפילת פנים. דהיינו, אם הוא היה נזכר, אכן הוא היה נופל על פניו. כך לפי דבריו. לא כפי פירוש הראשונים שהבאנו מקודם. לפי דבריו, הוא פשוט שכח מכך. אבל לכאורה, וכי אפשר לשכוח את המשך התפילה? הניחא אם היה נשאר רק נפילת פנים, דהיינו רק הפיסקא הזאת, כגון בתפילת מנחה, שיש לאחריה רק את נפילת פנים, אפשר להבין כי אכן הוא שכח

שערי יצחק – השיעור השבועי

התורה, וקורא הזמירות, ומברך לפנייהם ולאחריהם, וקורא אחר כך שמע, ומברך לפנייה ולאחריה, ומדלג קדושה מן הברכה ראשונה שלפניה, שאין היחיד אומר קדושה. בברכת יוצר, אינו יכול להגיד קדושה, לכן הוא מדלג על הקדושה.

דהיינו, הרמב"ם סובר, כי אין אפשרות ליחיד, לומר קדושה. אמנם לפי מנהגינו, יש לנו עצה לכך, כי במקום להגיד 'קדוש קדוש וגו', אנחנו אומרים 'קדושת י"י צבאות'. הרמב"ם לא מזכיר זאת, אבל כך המסורת שלנו. זאת קבלה מן הקדמונים, ואולי מן הגאונים, כי הדבר בא במקום הקדושה. כך מובא בכל התכאליל. אולם משמע מהרמב"ם, כי היחיד מדלג על החלק הזה. בדבר הזה, אבותינו לא נהגו כדעת הרמב"ם.

ממשיך הרמב"ם ואומר, וכשהוא חותם גאל ישראל, מיד יעמוד, כדי שיסמוך גאולה לתפילה. ומתפלל מעומד, כמו שאמרנו. וכשישלים, ישב ויפול על פניו ומתחנן, ומגביה ראשו, ומתחנן מעט והוא יושב בדברי תחנונים, ואח"כ יקרא תהלה לדוד (מיושב), ויתחנן כפי כחו, ויפטר למעשיו.

צריך לדעת, היכן זבא לציון? אלא, אי אפשר להגיד זבא לציון, כיון שישנה שם קדושה. אם הרמב"ם היה סובר כפי מנהגינו, אזי היה אפשר לומר את נוסח זבא לציון, ובמקום לומר 'קדוש קדוש וגו', המתפלל יגיד 'קדושת י"י צבאות'. אולם בגלל שהרמב"ם סובר, כי היחיד מדלג את הקדושה, ממילא אין לו זבא לציון. ומה עם השיר של-יוס? הדבר הוא קל וחומר, כיון שזהו רק מנהג שנתחדש מאוחר יותר, כפי שהרמב"ם בעצמו כותב ב'סדר התפילות', שבסוף ספר אהבה.

הרמב"ם [סדר התפילות] בהתחלה מביא את הזמירות, ואת שירת היס, וברכות קרית שמע, וקרית שמע, ולאחר מכן הביא את נוסח

מכך. ועד ערבית, יצא מליבו העניין הזה. אבל לגבי תפילת שחרית, הרי ישנם אח"כ עוד חלקים רבים שלתפילה.

שאלה מהקהל: אבל מתי ניתקן לומר 'סדר היום'?

תשובת מרן שליט"א: נכון, זאת השאלה. אבל מאידך, גם אם נגיד, כי אולי עדיין לא ניתקן 'סדר היום', אבל גם 'תהלה לדוד' לא ניתקן? הרי חכמים אמרו, כל האומר 'תהלה לדוד' בכל יום שלש פעמים, מובטח לו שהוא בן העולם הבא [ברכות דף ד ע"ב]. א"כ, וכי רבי אליעזר בן הורקנוס לא אמר 'תהלה לדוד' פעם נוספת?

שאלה מהקהל: אולי צריך לומר זאת רק פעם אחת?

תשובת מרן שליט"א: יפה. נעמוד בהמשך על גירסת הגמרא.

שאלה מהקהל: אולי זהו כפי שכתוב לגבי הטרוד במלאכתו? דהיינו, יכול להיות שהוא התפלל, אבל הוא לא אמר את שאר הדברים שלאחר תפילת שמו"ע?

תשובת מרן שליט"א: מצינו זאת ברבינו מנחם, שאחרי קדיש תתקבל מי שטרוד לצאת למלאכתו יצא, ולכן אומרים קדיש תתקבל, להראות שההמשך אינו מוכרח. אך זה לא שייך לנ"ד, שמדברים על התפילות שלפני קדיש תתקבל. ואם מצד תורתו אומנותו, הדבר כתוב [בגמ' שבת דף י" ע"א] רק לגבי רשב"י, כיון שתורתו אומנותו.

בכדי לברר את הדברים, ע"מ שיהיו מסודרים ומלובנים, נראה את דברי רבינו הרמב"ם בהלכות תפילה. בפרק שביעי, הרמב"ם מבאר את סדר תפילת היחיד. ובפרק תשיעי, הרמב"ם מבאר את סדר תפילת הציבור.

כותב הרמב"ם בפרק שביעי [הלכה י"ז] כך, סדר תפילות כך הוא. בשחר משכים אדם ומברך ברכות אלו, דהיינו ברכות השחר וברכות

א"כ לפי הרמב"ם, אין בכלל שאלה, מדוע רבי אליעזר בן הורקנוס לא נזכר לאחר מכן, בחלק האחרון של תפילתה, כיון שהוא לא היה רגיל להשלים אותה.

ובעצם יכול להיות, כי הדבר הוא כפי דעת המפרשים, אמנם הדבר אינו מוסכם, אבל לדבריהם, כל עניין אמירת 'זבא לציון', ניתקן בגלל גזירת אומות העולם. ישנם כמה וכמה טעמים, לאמירת ו'בא לציון'. המפרשים דנים, על ייסוד סדר קדושה. אמנם מזמור 'למנצח יענך י"י ביום צרה', זהו בודאי מנהג מאוחר, והרמב"ם אפילו לא מזכירו כלל. אולם לגבי 'זבא לציון', מהרי"ץ כותב [בעץ חיים דף ס"ח ע"א] על זאת כך, תיקנו לומר סדר קדושה כאן, בעבור עמי הארץ המאחרים לבוא לתפילה, שלא יפסידו שמיעת הקדושה. הוא מביא את הגמ' בסוטה [דף מט ע"א], אמאי קאי עלמא, על מה העולם עומד? אסדרא דקדושה, ואמאי יהא שמייה רבא. ולכן נהגו לתקן סדר קדושה זו, כדי שיבינו עמי הארץ וכו'. הוא מאריך על כך.

לאחר מכן מביא מהרי"ץ כך, והרי"ץ כתב, זהו רבינו יוסף ציאה, שתיקנו לאמרו, משום מעשה שגזרו שלא יאמרו ישראל קדושה, ותיקנו לומר קדושה זו ולתרגמה, ויסברו האומות שקורין בתורה. כי כן מנהגם מקדם, שקורין בתורה ומתרגמין אותה. דהיינו, אומות העולם גזרו על עם ישראל, שלא יאמרו קדושה. לכן הם תיקנו לומר קדושה לאחר התפילה, וכיון שאומרים זאת עם תרגום, דהיינו קוראים ומתרגמים, א"כ הם מבינים שזהו סדר הלימוד, וזאת לא הקדושה אשר בסגנון הרגיל. ממילא, אומות העולם לא יתייחסו לכך, ולא הפריעו להם בעניין זה. ומהרי"ץ מציין בסוף, את בעל הלבוש, אשר כותב דבר הדומה לכך.

א"כ לפי הדעה הזאת, שהדבר ניתקן רק מפני הגזירה, יכול להיות שהדבר היה לאחר תקופת רבי אליעזר. זהו תירוץ נוסף.

תפילת שמו"ע, וקדושה, וקדיש, וקדיש דרבנן. ולגבי נפילת פנים, הוא כותב כך, מנהגנו להתחנן בנפילת פנים בדברים ופסוקים אלו, פעמים בכולן ופעמים במקצתן, לפניך אני כורע ומשתחוה ומתחנן וכו', הוא מביא את כל הנוסח. ולאחר מכן כותב הרמב"ם, נהגו העם להתחנן אחר נפילת פנים כשמגביה פניו מן הקרקע בפסוקים אלו, ואנחנו לא נדע מה נעשה כי עליך עינינו וכו'. ולאחר מכן כותב הרמב"ם, וכן נהגו העם להתחנן אחר סדר היום בתחנונים אלו, י"י אלהי אברהם יצחק וישראל אבותינו שמרה זאת לעולם וכו'.

לכך כוונתו בפרק שביעי, ומתחנן מעט והוא יושב בדברי תחנונים, ואח"כ יקרא תהלה לדוד (מיושב), ויתחנן כפי כחו. מה הפירוש זיתחנן כפי כוחו? טוב, 'זבא לציון' אינו יכול לומר, בגלל הקדושה. אבל יש לו את מה שאומרים אחרי כן, 'שמרה זאת לעולם וכו', ולאחר מכן 'ברוך בוראנו שבראנו לכבודו וכו'. אח"כ אומר הרמב"ם, נהגו מקצת העם, לקרוא בכל יום אחר תחנונים אלו, שיר מזמור שהיו הלויים אומרים בבית המקדש באותו היום. וקורין לדוד אליך י"י נפשי אשא, כל המזמור. וקורין אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא תלמידי חכמים מרבים שלום וכו' אין כאלהינו אין כאדוננו וכו'. על כל זה הוא אומר, 'נהגו מקצת העם'. ממילא, אם זהו 'מנהגים', אזי הדבר כבר מובן.

לכן, לגבי רבי אליעזר בן הורקנוס, נשארה לנו השאלה רק בעניין 'תהלה לדוד'.

דרך אגב, ראיתי כי גם רס"ג, מביא בסידורו את סדר תפילת היחיד [דף כ"ד כ"ה], והוא אומר כי הסדר הוא כך, נפילת פנים, ואנחנו לא נדע וכו', אחר כך והוא רחום וכו', ברוך אלדינו שבראנו לכבודו שהבדילנו מן התועים וכו', וזהו. זה מה שהיחיד אומר. ובתפילת מנחה אומר היחיד, והוא רחום, שמו"ע, נפילת פנים, זהו. בלי כל הדברים אשר לפני כן ואחרי כן, כי כידוע אלו הם רק מנהגים.

שערי יצחק – השיעור השבועי

פעמים, רק 'כל האומר תהלה לדוד בכל יום', ותו לא. ללא המלים 'שלוש פעמים'. וכ"ה גירסת רב עמרם גאון, והרא"ש והטור והרוקח. אבל באבודרהם כתב, ובספרים מדוייקים גורסים 'כל האומר תהלה לדוד שלוש פעמים בכל יום', מפני שאי אפשר שלא יכוין דעתו באחת משלשתן וכו'.

טוען האבודרהם, כי הגירסא המדוייקת היא, 'שלוש פעמים בכל יום'. דהיינו, אנו אומרים מזמור 'תהלה לדוד' בתפילת שחרית בזמירות. וכן, לפני זבא לציון. וכן לפני תפילת מנחה. למה תיקנו לומר זאת שלוש פעמים? כיון שאם האדם לא כיוון בפעם הראשונה, אולי הוא יכוין בפעם השנייה. ואם לא כיוון בפעם השנייה, שיכוין בפעם השלישית. וזאת בכדי שלפחות בפעם אחת ביום, יאמר 'תהלה לדוד' בכוונה. ועל ידי זה, יהיה לו בטחון, שיזכה לחיי העוה"ב. אמנם אין פירושו, כי אמירת 'תהלה לדוד', זאת כמין סגולה. שאם אומרים זאת, זוכים לחיי העולם הבא. אלא פירושו, שאם מתבוננים באמירה, לפחות בפעם אחת הוא מכווין את דעתו, וזוכה לומר זאת באופן הראוי.

שאלה מהקהל: אולי אפשר לתרץ את דברי מהרי"ו (גם אם גרס 'קום') שר' אליעזר הזדרז והקדים לומר את הפסוק 'ראה אויבי וגו'?' תשובת מרן שליט"א: לא מסתבר שהפך את הסדר, כי מסתמא עי"ז מתקלקלת ונפגמת סגולת המזמור שהוא לפי סדר אבג"ד.

ידידנו הרב נועם לוי שליט"א והרב אברהם הראל שאער שליט"א הציעו לי לתרץ באופן אחר את קושייתו של מהרי"ו, על-פי הגמרא בתענית [דף ט' ע"ב] רב שימי בר אשי הוה שכיח קמיה דרב פפא. הוה מקשי ליה טובא. יומא חד חזייה דנפל על אפיה, שמעיה דאמר רחמנא ליצלן מכיסופא דשימי וכו', [דהיינו, ה' יצילנו מהבושה שגורם לי רב שימי]. הרי שהבקשה שהוא הוסיף, אמר אותה בקול, ולכן יכל רב שימי לשמוע זאת. כמרכן י"ל בנ"ד,

האמת היא, כי צריכים לדייק בכך, שהרי הגמ' במס' סוטה שם מדברת, 'על מה מתקיים העולם'. דהיינו, המדובר על לאחר החרבן. ורבי אליעזר בן הורקנוס, היה לאחר החרבן. א"כ לכאורה, כבר תיקנו את סדר הקדושה, כיון שעיי"ז מתקיים העולם. הרי כתוב, מיום שחרב בהמ"ק וכו'. אמר רבא בכל יום ויום מרובה קללתו משל חבירו וכו' [סוטה דף מט ע"א]. אם כן, צריך בסיס בכדי שהעולם יחזיק מעמד. ממילא יוצא לפי זה, כי הדבר ניתקן אחרי החרבן.

אבל כנראה, אין פירושו כי מיד לאחר החרבן תיקנו זאת, אלא מפני שהדורות הולכים ויורדים, לכן בדור מן הדורות, מצאו צורך לתקן את סדר הקדושה. הדבר אינו חוזר על זמן המשנה, או על הדורות הראשונים, אלא על יותר מאוחר.

ראיתי כתוב בספר תיקון תפילה ואוצר התפילות דף רי"ז, כי יכול להיות אפילו, שהדבר ניתקן רק בזמנו של רבא, שהוא אמורא. אם כן, בודאי שזה היה לאחר הדורות הללו. וז"ל, הקדושה הזאת נתקנה בשעת השמד, ואי נימא דהשמד הזה היה אותו השמד שגזר איזדאגדר השני מלך פרס, צריך לומר דהא דאמר בגמ' ואלא עלמא אמאי קמקיים אקדושא דסדרא, לאו רבא קאמר לה, אלא סתמא דגמרא בזמן הגזירה. דהיינו, על הצד שהדבר ניתקן בזמן גזירת מלך פרס, המדובר אפילו בדורות שלאחר רבא. אמנם בפשטות הוא מביא, כי אלו דברי רבא. אבל יכול להיות, שזה סתמא דגמרא, וזהו לא המשך דברי רבא, אלא הגמ' הוסיפה זאת. ואם כן, אם המדובר בדורות שלאחר רבא, פשיטא שהדבר לא היה בזמן התנאים, ובזמן רבי אליעזר בן הורקנוס.

לגבי תהלה לדוד, כתוב שם [בדף קי"ב] כך, במחזור ויטרי הקדים ששה פסוקים של-אשרי, לפיכך כתבו התוס', שאין צורך ב'אשרי' הרבה. ואולי לא גרסי התוס' בגמ' 'שלוש

שאשתו של ר' אליעזר שמעה שהוא מבקש מהשי"ת שיעשה דין ברבן גמליאל, כי אמר זאת בקול.

י"שר כוחם. אכן נראה שזה ג"כ תירוץ טוב. רק שלענ"ד עדיף לומר שגם את מה שמוסיף, אומר בלחש כמו יתר נפילת פנים, אך מי שמתקרב אליו יכול עכ"פ לשמוע, ולכן רב פפא לא הרגיש שהתקרב אליו, כיון שהוא נופל ופניו מכוסות, וכמרכן עשתה אשתו של ר' אליעזר, ונוכחה לדעת שהוא כבר הגיע לפסוק ראה אויבי וגו'.

יתכן שהזכיר אז מפורש את רבן גמליאל, ויתכן כי די במה שמכיון כנגדו במחשבתו. וועוד נרחיב בס"ד ובל"נ בנושא זה ובמסתעף ממנו, בשיעור מוצש"ק דברים הבעל"ט.

חושבני, כי פחות או יותר הדברים ברורים כעת. לפי מי שאינם גורסים ג' פעמים, מובן שרבן גמליאל לא אמר זאת אחרי תפילת שחרית. כך היתה כנראה גירסת הריב"ש. אולם אני מבקש, שתשתדלו לתרץ את השאלה הראשונה, שהיא עדיין צריכה ביאור. והמקום ברוך הוא יאיר עיניכם ועינינו במאור תורתו הקדושה, אכ"ר.

חידוש גדול בעניין הפלת עובר בשעת סכנה, האם הריגת העובר הוא איסור מדאורייתא או מדרבנן, האם עובר נקרא נפש, והאם מותר לעשות הפלה במקרה של צורך גדול, כגון פגם משפחה או בזיון וחילול ה'. ובנ"ד פיקוח-נפש רוחני, שאבי העובר עצמו לא "יפול".

דיברנו על עניין נפילת פנים, אולם ישנן 'נפילות' מסוג אחר. הפלות עוברים. לצערינו, ישנם מצבים בהריון, אשר צריכים לעשות הפלה. כגון, אם ישנה סכנה ח"ו לאם, או מכל מיני סיבות אחרות, אשר תכף נבררם בעז"ה.

נקדים בס"ד מה שכתבנו בשע"ה וחלק ממונות, דיני נזקי ממון, סימן רכ"ג סעיף י"ח, מעוברת שהיא בסכנת-נפשות בגלל ההריון, או שהיא מקשה בלדתה, מותר להפיל את העובר באופן מלאכותי כגון על-ידי תרופות או בעזרת מכשירים וכיוצא בזה, כל זמן שהעובר בתוך מעיה. שכל שלא יצא לאי-העולם, אין שם נפש עליו, ובשביל להציל את האם, מותר להפילו אף-על-פי שהוא חי, מפני שהוא כמו רודף אחר חבירו להרגו. אבל משהוציא ראשו, אסור, לפי שאין דוחים נפש מפני נפש, וזהו טבעו של-עולם.

ישנם לפעמים מצבים, שהולד אשר בבטן אמו, עלול לסכן את האם. היום בזמנינו, עושים כל מיני בדיקות, ומגלים כל מיני מחלות. כמובן, שאיננו מדברים על כך. אם זאת מחלה של סכנת נפשות, פשיטא שמותר לעשות את ההפלה, כיון שבין כה וכה במצב כזה התינוק הזה לא יחיה. אבל ישנם מצבים, שהבעיה היא איננה של הולד, אלא הבעיה שהוא יזיק לאם. או, אולי התינוק יהיה עם מה שנקרא 'תסמונת דאון', אלו מחלות של הנקראים 'מונגולים', או שהולד לא יהיה מפותח. אלו השאלות אשר ישנם כיום בד"כ. א"כ כתבתי בס"ד, כי מותר להפיל את העובר באופן מלאכותי, כגון על ידי תרופות או בעזרת מכשירים וכיוצ"ב.

עניין ההפלה בדורות הראשונים, מובא על אשה המקשה בלידתה, שאם המילדת רואה כי העובר מסכן את האם, אזי מותר לה להכניס את ידה, ולחתכו איברים איברים, בכדי להוציא, וזאת ע"מ שהאם תישאר בחיים, ושהולד לא יזיק לה, כיון שח"ו עלול להיות שהוא יהרוג אותה. אולי הולד בעצמו יחיה, אבל האם תיפטר ח"ו. אולם בזמנינו, ישנם מכשירים משוכללים ביותר. גם בדורות הקודמים, היו כל מיני אפשרויות של-סמים וכדו', אבל בזמנינו, התפתח הדבר ביותר, ובעוה"ר עושים זאת למאות ולאלפים. ואכן זאת בעיא חמורה, כיון שכיום עושים הפלות

שערי יצחק – השיעור השבועי

הוא כפי שמסביר הרמב"ם בהלכות רוצח פרק א' הלכה ט', ובשו"ע חושן משפט סי' תכ"ה סעיף ב'.

דהיינו, ישנו הבדל, אם התינוק כבר הוציא את ראשו, או שהוא עדיין בתוך בטן אמו. כל זמן שהתינוק בתוך בטן האם, והוא גורם לה סכנת נפשות, מותר לעשות תרופות, סמים חזקים חריפים או עם מכשירים, או בכל דרך שהיא, בכדי שהוא יפול וימות. והסיבה היא, כפי שאומר הרמב"ם, כיון שהוא כמו רודף. דהיינו, אם ח"ו ישנו אדם, הרודף אחר חבירו להרגו. אמנם אם ישנה אפשרות להציל את הנרדף, ע"י פגיעה באחד מאיבריו של-רודף, כגון לפצוע את ידו, או לסמא את עיניו, או לפצוע את רגלו, או בכל דרך שהיא, על מנת שלא ימשיך לרדוף אחריו, אזי מותר לעשות זאת. אבל אם אין אפשרות אחרת, אלא רק להרוג אותו, מותר להרגו, בכדי להציל את הנרדף.

התינוק הזה אשר בבטן אמו, הוא כמו רודף אחרי האם, שהיא חיה. אמנם גם הוא חי, ובעצם היה אסור להרגו, כמו שכתוב כי 'בן נח נהרג על העוברים'. דהיינו, ישנו הבדל, בין יהודי לבין גוי. אם גוי הורג את העובר שבבטן אמו, הוא חייב על כך מיתה, כמו שהרג אדם רגיל אשר הוא חי. אבל הישראל, אינו חייב עליו מיתה. אמנם צריכים לדעת, האם פירושו שהדבר מותר, או שהוא פטור על כך. בכל אופן, בודאי שהישראל אינו נהרג על כך. דהיינו, אצל אומות העולם, אצל בן נח, העניין הזה הוא יותר חמור. זהו כמו שישנה הלכה, כי בן נח, נהרג על פחות משהו פרוטה. דהיינו, אם הגוי גוזל פחות משהו פרוטה, הוא נהרג על כך. אבל הישראל, פטור על פחות משהו פרוטה. כיון שבני ישראל מוחלים על פחות משהו פרוטה, ואינם מקפידים על כך. אולם אומות העולם, הם אכזריים, ואפילו על דבר קטן אינם מוותרים. כך היא ההלכה. והדבר מבואר בגמ' סנהדרין דף נ"ט סוף ע"א.

בלי שום סיבה מוצדקת. הבאנו כאן בהערה [עיני יצחק אות מ"ג], כי בחמשים שנה האחרונות, הפילו למעלה מששים מליון ילדים, רח"ל. וזה נכתב כבר מלפני כמה שנים. כמובן, אם היתה סיבה לכך, אזי ישנה סיבה. אבל הסיבות הן, סיבות של-נוחיות, וכדומה, סיבות שאינן מספיקות כלל. והדבר חמור מאד, ומסכן את העולם. לא אאריך בכך, כיון שהדברים כבר מודפסים בספר. אבל ברצוני לומר לכם, את נקודת החידוש בעניין זה. רק צריך שהיסודות יהיו ברורים.

דרך אגב, אנחנו אומרים עוֹבֵר, ובעברית אומרים עוֹבֵר. אני אומר זאת כדי שלא תחשבו שאינני יודע עברית. אבל אינני יכול להגיד כך. [לשם הדיוק, אין זו טעות של השפה העברית החדשה, אלא של בני שאר קהילות, כגון האשכנזים]. כמו שבעברית אומרים על האמא, שהיא עוֹבֵרָה. אבל מה אעשה, שזאת שגיאה. זה לא יכול להיות עוֹבֵר, אלא עוֹבֵרָה, וכך היא הגירסא שלנו. האמא היא עוֹבֵרָה, או מעוברת, והילד נקרא עוֹבֵר. חושבני, כי זהו מלשון ענף. כמו שבפסוק וַיִּכְרְתוּ מִשֵׁם זְמוּרָה [במדבר י"ג, כ"ג], התרגום הוא עוֹבֵרְתָא. דהיינו, הילד הוא הענף של-אם. 'עוֹבֵר יֶרֶךְ-אמו'. זהו עובר, עוברתא. אבל עוֹבֵר, זה לא נכון בדקדוק, כי עוֹבֵר זהו משקל פועל, והדבר איננו נכון.

אותו הדבר, הם אומרים חוֹמֵשׁ, חומש בראשית, חומש שמות. במקום שיבינו שזהו חוֹמֵשׁ, דהיינו שזאת החמישית של-תורה. חלק אחד מתוך חמש, זהו חוֹמֵשׁ. כמו שנאמר, לַפְּרָעָה לַחֲמֵשׁ [בראשית מ"ו, כז], קרן וחומש. אבל מה נעשה, שהשתבשה שפתם, אולם איננו מחוייבים לטעות כמותם. רצוי מאד להחזיק ולחזק את המסורת שלנו, ולפחות בדברים אשר מוכרח כי הם טועים.

בכל אופן, יסוד הדברים, כתוב בגמרא מסכת חולין דף נח ע"א. אבל הטעם שכתבתי כאן,

עלינו לברר בעניין הריגת עובר, האם זהו איסור מן התורה, או מדרבנן? ובעצם, מה היא סיבת האיסור? האם זהו נחשב רצח? והאם התינוק הזה נחשב 'נפש'?

כותב הרמב"ם בהלכות רוצח [פ"א הלכה ח'–טז] כך, עניין הכתוב, שכל החושב להכות חברו הכאה הממיתה אותו, מצילין את הנרדף בכפו של רודף. ואם אינן יכולין, מצילין אותו אף בנפשו, שנאמר לא תחוס עינך. אף זו מצות לא תעשה, שלא לחוס על נפש הרודף. אדם שבא להזיק את חברו, אסור לחוס עליו, ומותר להרגו, כיון שהוא רוצה להרוג את חברו שלא כדין ושלא כמשפט. לפיכך הורו חכמים, שהעובר שהיא מקשה לילד, מותר לחתוך העובר במיעיה, בין בסם בין ביד, מפני שהוא כרודף אחריה להורגה. ואם משהוציא ראשו, אין נוגעין בו, שאין דוחין נפש מפני נפש, וזהו טבעו של עולם.

מדוע אני מדבר על כך כעת? שמעתי כי בזמן האחרון התפרסם איזה היתר בשמי, בנוגע למקרה חמור מסויים שבא לפנינו. ואינני רוצה, שיתלו בנו 'בוקי סריקי'. ישנם כאלה העלולים לטעות, וללמוד מכך לדברים אחרים. או שישנם התמהים, על סמך מה הדבר נפסק? וישנם כאלה שרתחו, כי בעל איגרות משה, צועק על כך באופן חזק וחרף, והרעיש עולמות בעניין זה. [טענת הרה"ג חזקיהו מישקובסקי שליט"א, משגיח דישבת ארחות התורה פעיה"ק ב"ב ת"ו. אמנם אחרי ששמע מקצת מהדברים דלקמן, חזר בו קצת]. או שישנם כאלה הטוענים, כי ח"ו לצערינו, כל ה'ארחי פרחי' ינצלו את דברינו אלה, והדבר ירבה ח"ו מכשולים. לכן, ברצוני להסביר בס"ד, במה הדברים אמורים, ועל מה הם מיוסדים.

ידידנו הרב יאיר נחום הי"ו, מתעסק עם נוער נושר. כל מיני בחורים, אשר לצערינו פרשו ויצאו מן הדרך. הם אינם אוהבים שקוראים להם 'נוער נושר', הם רוצים שיקראו להם 'נוער פורש'. אבל לצערינו, 'שנה ופירש קשה מכולם'.

ממילא, העובר הזה, שהוא בבטן אמו, כיון שהוא מסכן את חיי האם, הוא כביכול רודף אחריה, שהרי בגללו היא תמות, לכן מותר לנו להרגו. אבל אם הוא כבר הוציא את הראש, דהיינו הוציא את רוב הפדחת, או שיצא רובו עד הטבור, כעת גם הוא במצב מסוכן. א"כ למי נדאג? לו או לה? הדין הוא, כי כיון שהוא כבר יצא, הרי הוא נחשב כאדם רגיל שכבר נולד, וממילא אין דוחים נפש מפני נפש, ואסור לנו להרגו, אפילו אם ח"ו האם תמות.

ובהמשך כתבתי בשע"ה כך, ודוקא משום פיקוח-נפש כדי להצילה מותר להרגו, כדבר האמור. אבל חלילה להפיל עובר סתם אפילו בתחילת ההריון, והרי זה נחשב כרציחה. ואף אם נתגלה בו על-פי הרפואה חשש חולי קשה, או "פיגור-שכלי" וכדומה, אין לעשות הפלה, זולתי על-פי הוראת חכם מובהק. ועוון זה חמור מאד, שסותר בניינו של-הקדוש ברוך הוא ואומנותו, וגורם לעולם שיתמוגג (פירושו כמו נמס) קמעא קמעא ואין הבריות יודעות מדוע, וחרב ורעב ומגיפה באים על בני-אדם, והשכינה נדחית והולכת ומשוטטת הנה וְהנה ואינה מוצאת מנוחה. אוי לאותו אדם שגרם זאת, אוי לו, וטוב לו שלא נברא. כאן המדובר, על מקרים רגילים. דהיינו, אם ח"ו מתגלה איזה משהו תוך כדי ההריון, כגון איזו מחלה וכדומה, אין שום סיבה להתיר זאת. ולצערינו, ישנם היום הרבה בדיקות רפואיות, אשר מטרתם היא רק בכדי שיעשו הפלה. חוץ ממה שפעמים רבות הרופאים טועים, ודבריהם אינם נכונים, ומתברר אח"כ כי הדבר לא צדק בכלל. אפילו אם הם אמרו שישנם דברים המסוכנים, בסוף ב"ה התינוק נולד בריא ושלם. אבל גם אם הדבר אמת, וח"ו יש לו איזו בעייה, אסור להרוג אותו. אין הבדל, בין אם הוא בתוך בטן אמו, לבין אם הוא כבר בחוץ. וכי ילד שהוא מפגר, מותר להרגו? בגלל שהוא תינוק, מותר להרגו? בודאי שלא. אבל אם בלאו הכי, הוא לא אמור לחיות, אזי זהו משהו אחר. אבל כמובן, כל הדברים הללו, צריכים שאלת חכם.

שערי יצחק – השיעור השבועי

אמרתי לו, תשמע, יש לי תנאי נוסף, והוא החשוב ביותר. האם אתה מוכן ללמוד תורה, שעה אחת בכל יום? הוא ענה לי, אמנם אני יודע ללמוד, אבל כבר כמה שנים שאינני לומד. בהתחלה הוא אמר, כן, אני מוכן ללמוד שעה. אח"כ הוא אמר, לא, אני יכול ללמוד רק חצי שעה. אמרתי לו, בסדר, חצי שעה. אם אתה מוכן ללמוד בכל יום חצי שעה, אכן ישנו פתח תקוה, כיון שהמאור שבה מחזירם למוטב.

וההיתר הוא, על סמך מה שכתוב בשו"ת רב פעלים [חלק אבן העזר סימן ד']. לא אאריך בכך, מי שירצה יעיין שם בפנים. הוא אומר כך, אשת איש שנתעברה באיסור, אפילו שהולד הוא ממזר, זאת אינה סיבה להתיר להרוג אותו. וכי מותר להרוג ממזר? אבל בנ"ד, המדובר על פנויה, שזאת דרגא הרבה יותר פחותה. הוא אינו ממזר, אלא פגום. א"כ, איזה היתר יש להרוג אותו?

אומר הגרי"ח בסוף הסימן כך, שא נא ענינך וראה מ"ש מהרי"מ"ט ז"ל [ח"א סי' צ"ט] באשה ישראלית, מותר להתעסק עמה ברפואות כדי שתפיל, אם יש בזה לצורך האם. דהיינו, מהר"י מטראני כותב, כי מותר לעשות רפואות, בכדי שהיא תפיל, אם יש בכך צורך האם. כלומר, לא שיש לה פיקוח נפש, אלא צורך בריאותי, או שישנה איזו סיבה שהיא צריכה זאת. אם המדובר בפיקוח נפש, כבר אמרנו מקודם, כי פשוט שהדבר מותר. ועיין מ"ש עוד בסי' צ"ז. נמצא בסי' צ"ט מתיר להדיא לצורך האם. ונראה ריש פתחון פה לבעל דין לומר, היכא דאיכא פגם משפחה ובזיון וחילול השם אם יישאר העובר ולא תפיל אותו, חשיב זה צורך גדול. נראה לו, שיש 'פתחון פה' לכך. הוא לא רוצה להחליט בזה. אבל אם ח"ו התינוק הזה יולד, ויהיה פגם למשפחה, בזיון וחילול ה', הדבר נחשב צורך גדול. וכבר אמרתי שאין אני מוסיף משלי בדבר הזה, ואיני מגלה דעתי, ורק היצעתי לפני השואל הדברים הנז"ל, ויראה דברי אלו

זוכרני כי הגרש"ז אורבך זצ"ל אמר פעם בשיעור בישיבת קול תורה, כי כיום ישנם לפעמים בחורים, שאומרים עליהם כי יש להם 'משבר'. אבל הוא אומר, בזמני היו אומרים על כך, שהוא 'שייגין'.

דהיינו, כוונתו בכך, שנכנס לבחור הזה רוח טומאה. אבל היום, מצאו לכך מלה אחרת, משבר. היום מכשירים הרבה דברים, ע"י שינוי הלשון. למשל, לגבי הפלה, אם אומרים לאשה לעשות הפלה, הם קוראים לכך בשם 'הפסקת הריון'. וכדומה. הם מצאו לכך סגנון אחר, יותר מעודן, וכביכול הם הכשירו זאת ע"י שינוי המלה.

בכל אופן, המעשה שהיה במקרה שלפנינו, שהבחור הזה נכשל, ולצערינו הוא בן למשפחה מיוחסת מאד, וכמובן שהוא רוצה שהיא תעשה הפלה. אינו מסכים להשאיר את התינוק, בשום פנים אופן. הם – הבחור והרב יאיר – באו אלי, ואני שאלתי אותו, האם כעת היא בתוך ארבעים ימים הראשונים, או שלא? כי אם זהו בתוך ארבעים הימים הראשונים, הרי שהדבר יותר קל. אבל הוא אמר, לא, מדובר כבר בכמה חדשים. ולהתחתן איתה, איננו מוכן, כיון שהוא ממוצא אשכנזי, והיא ספרדיה... א"כ, מה עושים עם התינוק? אח"כ נודע לי כי האדמו"ר מצאנו אמר, שהוא מוכן לדאוג לו. ישנה איזו משפחה מארה"ב, אשר תהיה מוכנה לקחת את התינוק. אבל עכ"פ הבחור הזה, אינו מסכים לכך בשום אופן, והוא רוצה שתהיה הפלה.

אמרתי לו כך, תשמע, יש לי שלושה תנאים עבורך. ראשית, האם אתה מוכן ללכת למקוה? הרי אתה חסיד? הוא ענה לי, בסדר, אני מוכן.

דבר שני, האם אתה מסכים להפסיק להתקרב לעריות? הוא התחיל לחשוב, כן או לא, בסוף הוא היה מוכן להתרחק מנגיעות וכדומה.

לאיזה חכם, והוא יורה לו מה לעשות. והשי"ת ברחמיו יאיר עינינו באור תורתו אכי"ר.

לפום רהטא לא ידעתי, מדוע מה הוא לא רצה לפסוק בשאלה הזאת. הדבר ברור כי זאת שאלה חמורה, אבל וכי הגרי"ח לא פסק בשאלות חמורות? כנראה היה לו עוד שיקול נוסף, שבגללו הוא לא רוצה לקחת זאת על צוארו. אבל ברור שברצונו לומר, כי הדבר מותר. רק כנראה היתה לו סיבה עצמית, אולי אישית, שהוא לא רצה להתיר זאת בפה מלא. (הסבר לכך תמצא הלאה בשיעור מוצש"ק מטות).

כותב על כך בעל איגרות משה [כרך שביעי, חושן המשפט ח"ב, סי' ס"ט], דברים נוראים ממש. בהתחלה הוא מאריך לברר, כי הריגת עובר, אסורה באיסור רציחה, בין בגוי בין בישראל. תראו, האמת היא, שהזמן קצר מדאי, בכדי שניכנס כאן לכל אריכות הנושא. אינני רוצה להיכנס לעמקות הדברים, כיון שדברים אלו צריכים עיון רב, סוגיות חובקות זרועות עולם. לכן, אני אומר את הדברים רק מ'למעלה'.

הוא כותב כך, עיינתי במהרי"ט, שאיכא שתי תשובות הסותרות וכו', ובסי' צ"ט כתב דאף בישראלית, מחמת איבוד נפשות אין נדנוד כלל וכו', דהיינו שהדבר מותר, פשוט שאין להשגיח על תשובה זו כלל, כי ודאי תשובה מזויפת היא מאיזה תלמיד טועה וכתבה בשמו. ובכל אופן שאיכא סתירה בדבריו מתשובה לתשובה, אף אם היו שקולים לנו, היה לנו לומר לאיסור מצד תשובת מהרי"ט. וכ"ש שאינם שקולין כלל, דתשובה דסימן צ"ט, לא נכונה היא כלל וכו'. אבל לכאורה, מה עם דעת התוספות? ומה עם דעת הרמב"ן? כיצד הוא התעלם מכך? לכאור' אין תשובה. עכ"פ ברור לו, כי התשובה הזאת היא מזויפת. ואח"כ הוא דן בדבר נוסף, הוא מביא את תשובת הרשב"א, שם כתוב שהרמב"ן עשה כך וכך, אבל גם על זה הוא אומר שזה מזויף.

אח"כ הוא כותב כך, ופלא על שראיתי בספר רב פעלים לחכם ספרדי [חלק א' אבן העזר סימן ד'] שכתב רק תחילת הדברים, שאלבא דתוספות נדה כתב שהיה מותר אי לאו גדר לפריצות וכו'. וגם ממהרי"ט הביא רק תשובה דסי' צ"ט, ולא כתב שבסי' צ"ז אוסר, שא"כ פשוט שיש לנו לומר שמהרי"ט אוסר שהוא לחומרא, ולא לקולא שמתיר. והוא כותב, שאינו משיב לדינא, לא לאיסור ולא להיתר, והרי בזה שהוסיף דעתו בסברת החות יאיר, ובסברת מהרי"ט נקט רק מה שמתיר בסימן צ"ט, ולא מה שאוסר בסימן צ"ז, שהחכם שיביאו לפניו דבריו וכו', הרי יורה להיתר וכו', ולכן אין לסמוך על דבריו כלל.

אינני יודע, מדוע הוא לא קרא להגאון רבינו יוסף חיים בשמו, אלא כתב 'חכם ספרדי'. אבל נלמד עליו זכות, כי כנראה הוא לא ידע מי הוא, ולא הכירו, ולא ידע את כבודו ואת גדלו, שהוא אחד מגדולי ישראל ממש.

אבל לא רק עליו, יצא חרוץ אפן. הוא מביא אח"כ גם את האחיעזר, וכותב עליו, כי אין לסמוך בזה כלל על דברי הגאון רבינו חיים עוזר. ולגבי בעל שאילת יעב"ץ, אשר מתיר זאת, הוא כותב כך, ראיתי דברים לא ניתנו להיאמר, שבעובר ממזר מתיר להפילו, מטעם שהאשה בזמן שהיו סנהדרין בלשכת הגזית, היו מחייבים אותה מיתה ולא היו ממתנינים עד שיוולד וכו'. לכן טוען היעב"ץ, כי הדבר מותר. אבל הוא אומר עליו, כי אלו ממש דברים בטלים הם, אף שכתב זאת אדם גדול כהיעב"ץ.

מי שיקרא פה, הוא כותב ממש דברים קשים מאד. ושרי ליה מאריה להיעב"ץ על דברים אלו, ואין להשגיח על תשובתו זו. והוא מוסיף, כתבתי כל זה לעניין הפירצה הגדולה בעולם, שהמלכיות דהרבה מדינות התיירו להרוג עוברים, ובתוכם גם ראשי המדינה במדינת

שערי יצחק – השיעור השבועי

אחד מהן והיקל ממשאה והשליך בים, פטור. שהמשא שבה, כמו רודף אחריהם להרגם, ומצוה רבה עשה שהשליך והושיעם. היתה אניה בלב ים, שהיא מלאה סחורות. ומרוב כבדה, כולם נמצאים בסכנה. בא אדם אחד, והחליט על דעת עצמו, וזרק את כל הסחורות לים, בכדי שהאניה תהיה קלה, ובכך הציל את כולם. מה דינו? הוא חייב על המשאוי הזה, או שהוא פטור? בודאי שהוא עשה מצוה רבה, הוא לא עשה שום איסור, ואינו חייב לשלם כלום. למה? כיון שהמשאוי, הוא כמו רודף, לכן היה מותר לזרוק אותו. בעניין זה, לא מדברים על רצח. א"כ על כרחך, טוען בעל תורת היולדת בשם הגרי"ש אלישיב, להשיב על מה שטוען האגר"מ, כי לא מתכוננים שישנו כאן ממש דין רודף, אלא זהו כמו רודף. אבל בעצם, הסיבה האמיתית היא, כי כיון שהתינוק יונק את חיותו מהאם, הוא חי בזכות האם, כי בלעדיה אין תינוק, א"כ היא איננה חייבת להפסיד את חייה בשבילו, ולכן הוא בדרגא פחותה ממנה. זאת עיקר הסיבה. ומה שהרמב"ם אומר שהוא כמו רודף, זהו רק כמשל, אבל לא שזאת עיקר הסיבה.

ברצוני לומר לכם שוב, קשה להיכנס ממש לעובי הקורה, לדבר על יסודות ההלכה הזאת, כי למעשה ישנן כמה וכמה שיטות בעניין זה. דהיינו, ישנם כאלה הטוענים, כי בכלל אין איסור כזה. כך משמעות דברי התוס' במס' נדה, כפי שהבאנו מקודם. אבל האג"מ אומר, כי בודאי שזאת טעות סופר, מה שכתוב שם שמותר להרוג את העובר. הוא טוען, שמעתיק טועה כתב זאת, ובודאי שאין שום היתר. אבל ישנם פוסקים אחרים שכתבו, כי לא שזאת טעות, אלא שהדבר לאו דוקא. אבל האג"מ טוען, שזאת טעות שלמעתיק.

קטנתי מאד, לחלוק על האג"מ, אבל לפחות אגיד הערה על דבריו. מי שיראה את הרא"ש בשיטה מקובצת במסכת ערכין, גם הרא"ש מעתיק כך באותה הלשון, א"כ אי אפשר

ישראל, וכבר נהרגו עוברים לאין מספר, שבזה"ז עוד יש צורך לעשות סיג לתורה וכו'. והוא מביא עוד חכם אחד שהתיר, [הכוונה לבעל ציץ אליעזר], וגם עליו היא כותב 'שרי ליה מאריה'.

אח"כ הוא כותב בסימן ע', מישהו העיר לו, כי לא נכון מה שהוא כתב, שהתשובה שכתב מהרימ"ט בשם הרשב"א והרמב"ן היא מזוייפת. הוא כתב משהו בשם הרמב"ן, אבל הוא לא התכוין שזהו בשם הרמב"ן. אז הוא קצת מתנצל על כך, שאכן זה לא מזוייף, אלא רק שהכותב הטעה את הקורא. מפני קוצר הזמן, לא דייקתי כאן, ורצוני לא להיכנס לנושא הזה, והמבין יבין.

עיקר טענת בעל איגרות משה, כי לפי מה שנראה מן הראשונים והרמב"ם, שזהו ממש רציחה, והדבר אסור מדאורייתא, ואין שום היתר לכך.

לכאורה, בודאי שהדבר מדוייק כך ברמב"ם. כיון שאם לדברי הרמב"ם, הסיבה שמותר להרוג את העובר, מפני שהוא רודף אחרי אמו, היינו שהוא מחשיב את העובר כרוצח. אם לא היה את ההיתר של-רודף, פירושו שזהו רצח. וכי מותר להרוג בן אדם, כאשר אפשר למנוע זאת בדרך אחרת? אלא פירושו, כי כיון שהוא רודף, לכן הדבר מותר. משמע, כי בלי זה, הרי שזהו רצח.

אכן בא כבר הגרי"ש אלישיב, מביאו בספר תורת היולדת ופרק ט' דף ת"ט אות ג', והוא מיישב את השאלה של האג"מ. הוא אומר, כי הרמב"ם לא התכוין שזהו ממש רודף, אלא שזה כאילו רודף. אל תדייק מדבריו, שזהו ממש רציחה, אלא הדבר נחשב כמו רודף.

והוא מביא ראיה טובה, ישנו דבר הדומה לכך, ברמב"ם בהלכות חובל ומזיק ופרק ח' הל' ט"ז, ספינה שחישבה להישבר מכובד המשווי. ועמד

להגיד שזאת טעות. וכי גם הרא"ש טעה? הרי גם הרא"ש העתיק כך, שהדבר מותר, כמו בתוספות שלפנינו.

בכל אופן, רוב הפוסקים סוברים, כי אסור לעשות הפלה. רק השאלה היא, האם זהו איסור מדרבנן, או שזהו איסור מדאורייתא? ואם זהו איסור מדאורייתא, אז מה הוא האיסור? ישנם כאלה האומרים, כי זהו מצד איסור חובל. וישנם כאלה שאמרו, כי האיסור מצד השחתת זרע. הביאו כל מיני סיבות. ובספר הזוהר הק' כתוב, כפי שהבאנו בשע"ה שם, שזהו סותר בניינו של הקב"ה ואומנותו.

אולם, ישנם כמה וכמה צדדים ואפשרויות, ע"מ להתיר זאת. או כפי שאמרנו מקודם, שאם זה עד ארבעים יום, ויש אומרים עד שלשה חדשים, שזהו זמן הכרת העובר. וישנם דרכים נוספות להקל את האיסור, כגון אם הדבר נעשה ע"י סם, שזהו רק גרמא. דהיינו, גם אם זה רצח ח"ו, אבל זהו רק איסור מדרבנן. לא ניכנס כאן ממש לתוך העניינים, כי הדברים עמוקים מאד, ותלויים בהרבה סוגיות בש"ס.

התייחסות מרן שליט"א לשיטתו וגישתו של הגאון בעל איגרות משה בעניינים מסויימים, שהם מזוייפים, מוטעים, כפירה וכו', ודוגמאות לכך שדברים אלו אינם נכונים.

אבל העיקר שברצוני לומר הוא, לגבי השיטה והגישה של בעל איגרות משה. הוא טוען, כי תשובות מהרי"ט, היא תשובה מזוייפת. ושדברי התוס', הם טעות סופר. הגר"מ פיינשטיין זצ"ל, הוא גברא רבא, אבל חובה עלינו לדעת, כי דבריו לגמרי אינם פשוטים. נראה לי, כי אצלו כך היא השיטה, בכמה וכמה דברים. וברצוני להוכיח, שהדבר איננו נכון. דהיינו, חוץ ממה שאמרנו מקודם, כי אי אפשר לומר שדברי התוס' במס' נדה הם טעות, אחרי שכך כתוב גם ברא"ש. ואולי נביא דוגמא נוספת לכך.

שאלה מהקהל: אולי כוונתו רק למיגדר מילתא, כמו שהרב הקריא מקודם את מה שכתב בסוף תשובתו כי המלכיות של הרבה מדינות התירו להרוג עוברים וכו'?

תשובת מרן שליט"א: בסדר, אפשר להגיד שהוא החמיר בכך, בגלל הסיבה הזאת. אבל לבוא ולהגיד, כי אי אפשר לסמוך על שו"ת רב פעלים? ושתשובת מהרי"ט מזוייפת? והתוס' זה טעות? וכו'. בקיצור, הוא מוריד כך הרבה דברים. כל דבר שיש בו קצת קושיא, הוא אומר כי זהו מזוייף. על הגישה הזאת, אני מדבר. לכן ברצוני לתת דוגמאות נוספות לכך, בכדי שהציבור יבין יותר, ועל מנת שנדע את ההסתכלות הנכונה על הדבר הזה.

שאלה מהקהל: אולי הוא כתב שזה מזוייף, מפני כבודו של המחבר? תשובת מרן שליט"א: יפה, יכול להיות. אבל אחרי שנביא כמה דוגמאות לכך, נגיע למסקנא בס"ד.

זכורני כי במקום אחד בעניין הלכות שבת, האג"מ כותב, כי מה שכתב היעב"ץ בהגהותיו על הש"ס, אלו דברים בטלים. גם שם הוא כותב, כי בודאי שהיעב"ץ לא כתב זאת, אלא שתלמיד טועה כתב זאת. הלך מישהו, ובדק את הכתביד של היעב"ץ. הרי ישנן עד זמנינו את הגהות היעב"ץ על הש"ס שלו. והוא טען לו, אם כן זה אינו תלמיד טועה, אלא הדבר כתוב בכת"י קדשו של מחבר, דהיינו בכת"י של היעב"ץ. בעז"ה בהמשך הדברים יהיו יותר ברורים.

ישנו דבר מפליא ומוזר מאד, כל רואה זאת ישום וישרוק, אבל מה לעשות שכך כתוב.

באיגרות משה כרך ששי [חלק יו"ד ח"ג סימן קי"ד], יש לו תשובה בדבר פירוש התורה המיוחס לרבינו יהודה החסיד. מישהו מצא כת"י של רבינו יהודה החסיד, וישנם שם כל מיני דברים מוזרים וחדשים, שלא ידעו אותם משום ספר

שערי יצחק – השיעור השבועי

דברים, ונדפס את יתר הדברים שבספר. אבל אז אמר הגרמ"פ, לא, את כל הספר הזה כולו, אסור להדפיס. כי מי יבדוק את הספר? אולי ישנם שם עוד דברים. יש כל מיני דברי כפירה שכתוב בספר. בקיצור, הוא רוצה להגיד, כי זה אינו רבינו יהודה החסיד, אלא כתב זאת רשע ואפיקורוס. והוא זה אשר כתב, כי הלל הגדול הכתוב בספר תהלים, היה בעצם חלק מן התורה. דהיינו, דוד המלך הוציא זאת מן התורה, וצירף זאת לספר תהלים.

אכן הדבר מוזר. אם היינו שומעים דבר כזה, מה היינו אומרים? אבל מה לעשות, שהדבר כתוב ברבינו יהודה החסיד? ברם הוא אומר, לא, ישנם רשעים אשר כתבו זאת בזמנו, והם ניתלו באילן גדול. הדבר הפלא פלא.

אולם מה נעשה, שכך גם כתוב, בספר הציוני. וזהו ספר מקובל ומפורסם, אשר לא נתגלה בעינינו בכתב יד, אלא הוא מודפס כבר מאות שנים. וכך כתוב שם פרשת חוקת, אז ישיר ישראל את השירה הזאת, כתב הרי"ח, רבי יהודה החסיד, זה הלל הגדול, שאחרי שניצולו מסיחון ועוג ועברו נחל ארנון, נעשה זה השיר. דהיינו, ההלל הגדול, מה שכתוב לנו בספר תהלים, הודו לי' פי טוב פי לעולם חסדו ותהלים קל"ז. בני ישראל אמרו זאת, על בארה שלמרים. והיה כתוב בחומש, עד שבא דוד המלך עליו השלום, והסיר מזמור דמשה, וחיברו בתהלים. כל מי ששומע זאת, ישום וישרוק, אבל מה נעשה שכך כתוב. אולי אפשר להגיד, שהדבר לא מוסכם, או שזהו חידוש, אבל לבוא ולומר כפי שהאג"מ אומר, שכתב זאת רשע ואפיקורוס, זאת בעיא חמורה. כי לפי דבריו, צריך לשרוף את הספר הזה.

ממשיך ספר הציוני וכותב, ותדע שכן הוא, שנותן לחם לכל בשר כי לעולם חסדו, הודו לאל השמים כי לעולם חסדו, קאי על המטיר להם לחם מן השמים, ובא יהושע ועשה מזמור שני, שעומדים בבית ה', והוסיף רק חידוש

אחר. בא הגאון רבי משה פינשטיין ואומר, כי את הספר הזה, כתב רשע ואפיקורוס, ואל תאמינו למה שכתוב שם, ואסור להדפיס את הספר הזה כלל.

הוא כותב שם דברים חמורים ממש, וז"ל, כל הס"ת כולה נכתבה ע"י משה רבינו מפי הגבורה, כל אות ואות ממש, ומי שאומר שאיכא אפי' רק אות אחת שכתב משה בעצמו, הוא כופר בתורה וכו'. אם כן יוצא, כי הפירוש הזה שכתב רבינו יהודה החסיד, יותר נכון שכתבו בשמו לפי דעתו, הוא מביא איזה פירוש מסויים, שנראה סותר את זאת, המזויף היה רשע ואפיקורוס, וגם שוטה.

והוא מוסיף ואומר, וכן מש"כ דשירת ישראל על הבאר היה לא עלי באר' שנכתב בתורה, אלא הלל הגדול, וזה היה כתוב בחומש, אלא שדוד המלך הסיר שירה זו מן התורה וחיברו בתהלים, הוא כפירה היותר גדולה בתורה, ודברי דופי בדוד המלך, והוא גרוע, משום שהוא בלא טעם כלל, רק כמו להכעיס. תכף בל"נ אסביר יותר על מה הוא מדבר. וגם ניכר שם שכופר בנס דבארה של מרים, דהיה זה הבאר שאמר שירה עליו. והוא מפרש באריכות, שהיו חוקרים אנה באר מים טובים וקרים, וטוב לחנות עליו, שזהו גם כפירה בהמסעות, שהיו רק עפ"י ה', ולא בשום חשבונות בני אדם, אף לא של משה, וכמפורש בקראי. ובכל שנות המדבר, שתו רק מבארה של מרים. והוא כנראה כופר בזה.

אח"כ בתשובה הבאה, מובא מכתב שהוא כותב להגרש"ז אורבך, ארטיב בנפשי עוז וכו'. ניסו לעשות פשרה. הוא מצא כמה דברים חמורים בספר, א"כ אמרו, טוב, נוציא את הדברים הללו מתוך הספר, ונדפס זאת כך. אבל המדפיס, זה שרצה להדפיס את הכתב יד, לא היה מוכן לשמוע על כך. אולם בשלב השני, לאחר שהוא התחיל להפיץ את הספר, הוא אמר, טוב, נכתוב כי הוצאנו שלשה

אחד, ולכל ממלכות כנען. ר"ל ע"י נעשה נס זה. וכשדוד כיבש, הוסיף גם הוא, ברוך י"י מציון שוכן ירושלם הללויה. וזה היה דרכם בימים ההם, כשהיו מתקנני השיר על הנס, היו חוקרין אחר באר טוב, שנאמר במקהלות ברכו י"י ממקור ישראל.

טוב, אז החליט האג"מ, כי הפירוש שלרבינו יהודה החסיד, מי שכתב זאת, הכניס שם דברי כפירה בשם רבינו יהודה החסיד. א"כ שאלו את הגרמ"פ, אבל כב' הרב, הנה כתוב כך בספר הציוני, והוא מודפס כבר מאות שנים, ומקובל בעם ישראל, זהו ספר ידוע ומפורסם.

אתם יודעים מה הוא ענה? גם את ספר הציוני, צריך להוציא מחוץ למחנה. גם ספר זה, הוא ספר פסול. וז"ל, אחרי פתבי, השיגו הספר ציוני של ר' מנחם ציוני, ומצאתי מה שמר פ' אמר לכם, שמביא זה בשם הרי"ח, אבל זה אינו מתרין כלום, שודאי הוא כפירה בתורה. ומי שיאמר זה, הוא כפירה בתורה, וגם עניין גידוף על דוד המלך. ולא ידוע לנו בבירור, מי הוא ר' מנחם ציוני, וכנראה שהעתיק מה שנמצא באיזה ספר על שם ריה"ח בלא עיון. ואני הייתי אומר, שאסור למכור ולקנות גם ספר ציוני, מאחר שנמצא דבר כפירה זו, וטוב לכתוב זה לגדולי א"י.

השיטה הזאת, היא דבר מעניין. כל דבר שהוא קשה ותמוה, במקום להגיד כי הדבר צריך עיון, הוא מחליט שזהו זיוף. כפי שאמרנו לגבי תשובת מהרי"ט, בעניין ההפלה, שהוא החליט שגם זה הוא זיוף.

בא ספר משנה הלכות [חלק י"ב סי' רי"ד] ואומר כך, על דבר אשר תמה מה שראה בספר איגרות משה, שכתב שספר הציוני לא ראה מעולם, וכיון שהביא מס"ח כת"י פירוש זה, אשר לכן כתב לאסרו לעיין בכת"י הנ"ל, וכיון שגם בספר הציוני הביא דברים זרים מכת"י

הנ"ל, לכן יש לאסור גם הספר הציוני לעיין בו, וכמ"ר תמה עליו, היאך יעלה על פי צדיק לאסור ספר הקדוש הציוני, שהיה קדמון קדוש ה', והאריך בדבר להקשות על דבריו.

ולענ"ד יפה כיון מעכ"ת, וגם אני הקטן תמהתי כשראיתי דבר זה, כי ספר הציוני הוא היה מגדולי המקובלים, אשר סמכו עליו, הן בהלכה והן בקבלה, מגדולי האחרונים ז"ל, וגם המגלה עמוקות הביאו, ועיין עטרת זקנים א"ח סי' ק"ו על גליון הש"ע שם לעניין חוזר י"י אלהיכם אמת' וז"ל, אמנם מצאתי הכותב דוד בהר"ר יוסף דימל"ש ז"ל מק"ק קראקא באבודרהם, וצרור המור, וציוני, וספר המוסר, ותולעת יעקב, וטעמי מצות רקנטי, בכולן כתוב י"י אלהיכם אמת וכו' עכ"ל מטה משה, כל זה מצאתי דוד הנ"ל, גם המג"א בהל' ציצית הביאו.

ובס' מטה משה (תלמיד הרש"ל) חלק ראשון אות פ"ט בא"ד, אך שהמנהג נתפשט עפ"י האחרונים ז"ל, והמה האבודרהם, והצרור המור פ' תבא, והציוני פרשת ואתחנן וכו'. עוד שם ס"ק קי"ג (של שו"ת) כ' הציוני פרשת שמות וז"ל, יסוד המקובל בניקוד זה שמי לעולם, הם הנקודות של שם הגדול. ובאות קכ"ה שם, והברכה זו וכו', וכתב הציוני בפרשת בפסוק 'יהודה אתה יודך אחיך', ועיין עוד כמה מקומות.

עכ"פ הציוני מקדמוני בעלי המקובלים וגדולי הפוסקים גאון וקדוש ה', ואשרי מי שזוכה להבינו ולחקרו וללמדו, וח"ו להוציא לעז על קדוש ה'. אם כן, כיצד אתה יכול לפסול את ספר הציוני? הדבר תמוה מאד.

שאלה מהקהל: הרב אמר בעבר, שהרמב"ם העתיק את הס"ת ממש רבינו, ואבותינו חכמי תימן העתיקו מהרמב"ם, א"כ כיצד אין לנו את הלל הגדול בתורה?

והודו לה' כי טוב, יהיו לנו ששים ריבוא אותיות.
אולי בהזדמנות נרחיב על כך בס"ד. ובשיעור
הבא, תמצא תשובה מצויינת לשאלה זו.

בכל אופן, הכי הרבה, יש לנו קושיא על כך,
והדבר צריך עיון גדול. גם אם יש לנו שאלות
מסויימות, אבל לבוא בגללן ולהחליט, כי
הספר הזה הוא פסול? וצריך לגנוז או לשרוף
אותו? וזאת לאחר שהספר הזה מובא בכ"כ
הרבה מקומות אחרים? אתה יכול להגיד, אינני
מבין זאת, או אין הדבר נראה לי, וכדומה. אבל
הוא פסק, שאסור להדפיס אפילו את הדברים
הטובים שמצאו בספר הזה, כי מי יודע לבחון
זאת. בעל אג"מ, מחליט על הרבה דברים, כי
הדבר מזויף.

אבל כעת תשמעו, מה עושה בעל משנה
הלכות. זהו הרה"ג מנשה קליין, המכונה מנשה
הקטן. הוא אומר כך, אבל האמת, כי לא
אאמין אשר דברים אלו יצאו מפי הגרמ"פ...
הוא הפך את הדברים כלפיו. אלא נלפענ"ד,
שאיזה תלמיד טועה כתבו, והכניסו בין
מכתביו לאחר פטירתו, וידי זרים שלטו בו,
ותלה עצמו באילן גדול. גם כי לא אאמין,
שהגרמ"פ לא ראה ספר הציוני, אשר מפורסם
בעולם. וודאי שהגרמ"פ ז"ל ראה את ספר
הציוני, והמפרשים המביאים דבריו, כי דברי
הש"ע היו שגורים וסדורים לפניו כשלחן ערוך.
אלא מי שהוא אחר, הכניס בתשובה, ושאר
ליה מארי להאיי אחר.

אתן לכם דוגמא נוספת לכך. הגמרא במסכת
חולין (דף ז ע"א) אומרת כך, בהמתן של-
צדיקים, אין הקב"ה מביא תקלה על ידן,
צדיקים עצמן לא כל שכך. מביאה הגמ' כך,
רבי פינחס בן יאיר, הוה קאזיל לפדיון שבויים.
פגע ביה בגינאי נהרא. הוא לא יכל לעבור, כיון
שישנו נהר. וכמובן שגם להסתובב בחזרה הוא
לא היה יכול, כיון שהמקום היה רחוק, והוא
מיהר לפדיון שבויים, שהיא מצוה רבה ורחוקה.
אמר ליה, גינאי, חלוק לי מימך, ואעבור בך.

תשובת מרן שליט"א: העתקנו הכל, חוץ מדבר
זה, כיון שנשתנה בזמן דוד. אגיד לך, מה הכיוון
אשר יכול להיות בעניין זה. לפי דעתי, אדרבה,
הדבר מתרץ הרבה שאלות. הרי דיברנו על כך,
כי מצד אחד כתוב, שישנן ששים ריבוא אותיות
בתורה. אבל במציאות, אין לנו בתורה ששים
ריבוא אותיות. א"כ חושבני כך, לכאורה מה
הפירוש, שדוד המלך הסיר זאת מן התורה? וכי
כביכול דוד המלך החליט, להוציא משהו מן
התורה, ולכתוב זאת בספר תהלים? אלא
פירוש, שדוד קיבל נבואה מאת הקב"ה,
להעביר זאת לשם. על כך, אין לנו שום סתירה.
אולי זהו חידוש, והדבר אינו מקובל, אבל
להגיד כי זאת כפירה? אם הקב"ה אמר לדוד
המלך, שיעביר את המזמור הזה לספר תהלים,
אזי ישנה קושיא? מישהו רואה בכך כפירה?

שאלה מהקהל: א"כ למה כתוב, שהרמב"ם
העתיק את ספר התורה, שהיה מקובל עד משה
רבינו? היה צריך להגיד, עד דוד המלך? כי
לכאורה לפי"ז, היתה צריך להיות לנו תורה
אחרת?

תשובת מרן שליט"א: אתה שואל, כנראה
כוונתך על עניין ראשי הדפים? אם כן, אכן זאת
שאלה. שהרי לא יכול להיות, כי הדבר היה
כתוב על דף שלם, מאחר ובמזמור 'הודו לה' כי
טוב' יש רק כ"ו שיטין. ואם כן איך ראשי הדפים
שלנו נשארו מכוונים עם ס"ת של משה רבינו,
והרי זה נשתנה מכאן ואילך. אבל יכול להיות,
שהיו עוד דפים נוספים, והם מילאו כמה וכמה
דפים. אגיד לך מדוע? הרי כתוב, שמשה רבינו
גם חיבר את ספר איוב, וגם קיבל את מגילת
אסתר. אתם זוכרים את התמיהה שתמהנו
בזמנו [שיעור מוצש"ק פקודי ה'תשע"ד], כיצד כתוב
שישנן ששים ריבוא אותיות בתורה? הרי אין
לנו ששים ריבוא אותיות בתורה? יש הרבה
פחות. אלא חושבני, כי אם ניקח את כל
הדברים האלה ביחד, עם כל אותיות התורה,
ביחד יהיה ששים ריבוא. דהיינו, אם נצרף את
ספר איוב, ועוד כמה דברים, כגון מגילת
אסתר, שכתוב כי זה היה מקובל ממש רבינו,

אמר ליה, אתה הולך לעשות רצון קונך, ואני הולך לעשות רצון קוני. אתה ספק עושה ספק אי אתה עושה, אני ודאי עושה. הנהר לא הסכים להיחלק. הנהר אמר לו, אני בודאי זורם, וא"כ אני בודאי עושה את מה שהקב"ה ציוה אותי מששת ימי בראשית, כמ"ש פֶּל הַנְּחָלִים הַלְּכִים אֶל הַיָּם וְקָהֳלֵת אֵי. ז"ל. זאת המצוה שאני מקיים. אבל אתה, מי יודע אם תצליח לפדות? אולי לא תצליח?

אמר ליה, אם אי אתה חולק, גוזרני עליך שלא יעברו בך מים לעולם. נבהל הנהר, חלק ליה. הוה ההוא גברא, דהוה דארי חיטי לפיסחא. אמר ליה, חלוק ליה נמי להאי, דבמצוה עסיק. היהודי הזה, היה לוקח חטים לפסת. מסביר בעל מעם לועז ובפרשת חיי שרה דף תצ"ג, כי יהודי זה, לא סמך לקחת קמח מן השוק, אלא הוא רצה להשגיח בעצמו, כיון שקשה להשגיח על כמויות כ"כ גדולות יעו"ש. היהודי הזה, היה צדיק ומחמיר. חלק ליה. הוה ההוא טייעא, דלווה בהדייהו. ליוה אותם סוחר ישמעאלי. אמר ליה, חלוק ליה נמי להאי. דלא לימא, כך עושים לבני לוי. חלק ליה. נדלג את מה שאינו שייך לעניינינו.

רמו ליה שערי לחמריה, לא אכל. רבי פינחס בן יאיר הגיע למלון, והביאו שעורים לחמור שלו, אבל הוא לא אכל. חבטינהו, לא אכל. כנראה הם חשבו, כי השעורים הללו אינם נקיים מספיק, יש בהם פסולת, לכן הם ניסו לנקות אותם. נקרינהו, לא אכל. איזה חמור עדין ומפונק. מה יש לחמור הזה, שאינו אוכל? מה נביא לו לאכול? עוגות? אמר להו, דלמא לא מעשרן? אולי הבאתם לו אוכל, אשר איננו מעושר? עשרינהו ואכל. אמר, ענייה זו הולכת לעשות רצון קונה, ואתם מאכילין אותה טבלים? כנראה זה לא היה חמור, אלא חמורה, דהיינו אתון.

שואלת הגמרא, ומי מיחייבא? והתנן הלוקח לזרע ולבהמה, וקמח לעורות, ושמן לנר, ושמן

לסוך בו את הכלים, פטור מהדמאי. הגמ' דנה, האם הוא חייב במעשר, או שלא? כיון שהרי זהו דמאי? מתרצת הגמ', התם הא אתאמר עליה, אמר רבי יוחנן, לא שנו אלא שלקחן מתחילה לבהמה. אבל לקחן מתחילה לאדם, ונמלך עליהם לבהמה, חייב לעשר. דוקא אם לקחו זאת לכתחילה לבהמה, זה פטור ממעשר. אבל אם לקחו זאת לאדם, ואח"כ נתנו לבהמה, זה כבר התחייב במעשר, כיון שלכתחילה זה נלקח לאדם, וכבר חל החיוב על כך. אח"כ הגמ' ממשיכה, בדבר שאיננו נוגע אלינו כעת. נמצא כי חמורו של רבי פינחס בן יאיר, לא רצה לאכול דבר שאינו מעושר, ואכן בסוף התברר, שהדבר היה על פי דין, כיון שלקחו זאת מתחילה עבור אדם.

לכאורה ישנה כאן קושיא. אולי החמור הזה של רבי פינחס בן יאיר, ידע שזה לא מעושר? נכון שזהו דמאי, אבל דמאי היינו, שהדבר נלקח מעם הארץ, והוא ספק מעושר ספק אינו מעושר. אבל אולי החמור ידע, שזה לא מעושר?

אומר מהרש"א, וכי לחמור ישנו שכל? הוא יודע, האם זה מעושר, או שלא? לכאורה, צריך לדעת מה הוא הדין? הדבר אינו משנה, גם אם לפי האמת זה איננו מעושר. רבי פינחס בן יאיר, הקב"ה שומר עליו, שלא יהיה לו מכשול, להאכיל את בהמתו בדבר שאסור להאכילה. א"כ, אם על פי הדין, זהו דבר שמותר להאכילה, מה שלפי האמת זה אינו מעושר, הדבר לא משנה את הדין, וזה אינו נקרא מכשול.

כותב מהרש"א כך, דליכא למימר שאותן שעורין שהיו דמאי, והיא היתה יודעת שלא עשרינהו. הגמ' הרי שאלה, וכי הדבר חייב במעשר? אומר מהרש"א, מה השאלה? אולי הבהמה ידעה שזה לא מעושר? דהא ודאי אין דעת בבהמה, ולא שייך בבהמה גופה איסור אכילה, דאינה מצווה כלל. וכי יש עליה חיוב

שערי יצחק – השיעור השבועי

א"כ אומר מהרש"א, מה הבעיא שלחמור הזה, שהדבר איננו מעושר? לכאורה, שהחמור יתן עינו בצד זה, ויאכל בצד אחר. אם הוא רוצה לעשר, שיאכל מכאן, ושם יהיה המעשר.

שמעתם שאלה? אומר מהרש"א, כי לפי דבריו, הדבר מתורץ. שהרי הקדמתי לך, כי אין שכל לבהמה. אבל משמע, כי אם היה שכל לבהמה, אז היה יכול החמור ליתן עינו בצד זה, ולאכול בצד אחר.

כעת תשמעו, מה אומר על כך הגאון רבי משה פינשטיין, בספרו דיברות משה על הש"ס [מסכת חולין, סוף הערה מ' דף רס"ג ע"ב], וז"ל, ובדברי מהרש"א איכא פלא, שהביא שמקשין למה לא נתן החמור עינו בצד זה, ואכל בצד אחר? וכתב שלדבריו ניחא. תשמעו טוב מה הוא אומר, הא ממש היא קושיא של-הבל, דאף אם היה הקב"ה נותן לה דעה שתאכל רק מצד אחד, ולהשאיר צד אחר למעשרות, לא היה כלום, דהפרשת החמור לא היה כלום. נניח שהבהמה ידעה שהדבר איננו מעושר, וכעת היא תפריש כך, האם הדבר יתפוס? וכי מחשבת החמור, נחשבת למעשר? הוא שואל שאלה טובה. אף אם בדרך נס היה לו דעת. דרק לאדם נאמר דין הפרשת תרומה, דלהם נאמרו גם דין קניינים והקדשות, אבל לחמור ליכא שום עניין קניין ועשייה. נניח שהחמור יודע שזה לא מעושר. וכי אם הוא יפריש, יחול על כך שם מעשר? וגם פשוט שליכא שום קניין לחמור אף בהשעורים שנותן לו לאכול, ואף אדם אינו יכול לעשר את שאינו שלו. ולא שייך לומר שמהרש"א יטעה בזה. לכן לענ"ד צריך למחוק זה מדברי מהרש"א לכבודו.

אולם התוספות שם מביאים בשם הירושלמי, במס' שקלים ובמס' דמאי, וכן כתוב בבראשית רבה, כי היא היתה מחמירה על עצמה.

דינים? אלא שהקב"ה אינו מביא תקלה על ידה לבעלה, שיתן לה מה שבעלה אסור לתת לה. ומן השמים מנעו הבהמה לאכול, שלא יהיה באכילתה תקלה לבעלה וכו'. אם לפי הדין, הדבר מותר, לא משנה לנו מה שקמי שמיא גליא, שהדבר איננו מעושר. אם להלכה זהו דמאי, א"כ אין בכך שום איסור, וזה לא נקרא מכשול.

ואומר מהרש"א בסוף, ובהכי יתיישב ג"כ מה שמקשים, למה לא נתן החמור עינו בצד זה, ואכל בצד אחר. לפי זה, יהיה לנו תירוץ על החמור הזה.

הרי כתוב, וְנָחַשְׁבַּ לְכֶסֶף תְּרוּמָתְכֶם [במדבר י"ח, כ"ז], מכאן שהתרומה ניטלת במחשבה [עיי ביצה דף יג ע"ב ובעוד מקומות]. כך היא ההלכה למעשה, גם בזמנינו. רק שבזמנינו, כיון שהדבר בחזקת מעושר, אפילו לכתחילה הדבר מותר. אחרת, הדבר מותר רק בדיעבד. הדין הוא, שתרומה ניטלת במחשבה. דהיינו, אפשר להפריש תרומה גדולה, או תרומת מעשר, ואפילו חלה, במחשבה בלבד. הדבר חל, ובדיעבד בודאי. ואם זהו דמאי, הדבר אפילו לכתחילה. למשל, אם האדם יודע, כי הדבר שנמצא אצלו, בודאי שאיננו מעושר, דהיינו שהוא טבל, והוא כבר בירך 'המוציא לחם מן הארץ', ונזכר כי הדבר איננו מעושר, מותר לו לעשר כעת. כיון שזהו רק בדיעבד, מותר לו לעשר, לברך ולהפריש, לפני האכילה. אבל בדיעבד, אם הוא הפריש ע"י מחשבה, דהיינו אם הוא החליט, כי החלק הזה הוא המעשר, והוא אוכל מן הצד השני, ואח"כ הוא יפריש אותו, הרי ש'תרומה ניטלת במחשבה'. כך היא ההלכה, לפי רוב הראשונים. כגון רש"י במס' גטין ובמס' קידושין, וכן דעת הרמב"ם ופ"ד מתרומות הלכה ט"ז. ונחשב לכם תרומתכם, מכאן שתרומה ניטלת במחשבה. בלי לעשות הפרשה בפועל, בלי דיבור, על אף שלא אמרתי כלום.

אתם יודעים מה היא התשובה לכך? עלינו לדעת, מי הוא החמור הזה, שלרבי פנחס בן יאיר. תשמעו מה אומרים המקובלים. אלה שמהרש"א מביא, שהם מקשים זאת, הם ידעו את מה שהם שאלו, כיון שהם ידעו את סוד העניין, ולכן הם שאלו זאת.

כותב החיד"א בספר פתח עיניים [חולין פ"א] כך, חמריה דרבי פנחס בן יאיר, הוא גלגול ישמעאל בן אברהם אבינו, והוא תיקונו של-ישמעאל. וכן ישמעאל עם האותיות, גימטריא אתון. מתיישב דבר זה, שלא היתה רוצה לאכול טבל. ומה גם לפי מה שכתוב בירושלמי פ"ק דדמאי, דאמר רבי פנחס בן יאיר, דמחמרת על עצמה, דהלוקח זרע לבהמה וכו', פטור מדמאי, ולא משני כסוגיין. דכיון דהיה ישמעאל, לא רצה ליפטר כדין לוקח לבהמה. ויען כי אברהם אבינו ע"ה פירסם מצות מעשר, כמ"ש הראב"ד בהשגות פ"ט דמלכים, ויצחק פירסם ג"כ מצות מעשר, כמ"ש הרמב"ם שם, לכן לא רצה לאכול בלי מעשר.

ובספר דבש לפי [מערכת י' אות ל"ג] להחיד"א כתוב כך, ישמעאל בן אברהם אבינו ע"ה, איננו מכירים, מי היה ישמעאל. תראו איזה "צדיק". אנחנו יודעים, כי עשיו היה רשע גדול. אבל תשמעו מי היה ישמעאל. הוא מקליפת חמ"ר, נגד רמ"ח דאברהם בקדושה. ולפי שבא על חמוריו וגם על זכרים, לכן נתגלגל באתון בלעם. וכשמת במיתתה, כדכתיב ואותה החייתי, אז התחיל להיתקן. באתון שלבלעם, התחיל התיקון שלו. ואח"כ בא בחמורו של ר' פנחס בן יאיר, שהיה ניצוץ אברהם (ישמעאל עם ו' אותיות, גימטריא אתון), ספר ערכי הכינויים שם. ואפשר שזה טעם דחמור רבי פנחס בן יאיר נזהר מלאכול טבל, כי היה ישמעאל, ובא להיתקן ונזהר במעשר שנהג אברהם אע"ה.

כבר בספר מדרש תלפיות, סוף ענף ישמעאל, הביא עניין זה בשם ספר עמק המלך.

אבל יתירה מכך, הגרי"ח מאריך על כך, בספר בן יהודע על מס' חולין. כי לכאורה, למה רבי פנחס בן יאיר אומר, 'עניה זו הולכת לעשות רצון קונה?' מה הפירוש 'עניה'? תראו כיצד הגמ' מסתירה, את הדברים הפנימיים. מה זה 'עניה זו'?

קראת עניה, כי ממעשיה נראה שמגולגלת בה נפש אדם, והיא אשר היתה מעוררת אותה בדברים של חסידות לעשותם. וכיון דנפש אדם מתגלגלת בבהמה, ודאי אין עניות יותר מזה. האדם המתגלגל בבהמה, הוא מסכן, כיון שהוא במצב כזה. ולכך קראה עניה, דקאי על נפש המגולגלת שבה. והרב פתח עיניים ז"ל כתב בשם המקובלים, שהיה מגולגל בה נפש ישמעאל ע"ש.

כעת תשמעו, ובדברי רבינו האר"י ז"ל בשער טעמי המצוות, מפורש עניין חמורתו של רבי פנחס בן יאיר, אינני יודע, מדוע הוא כתב כך, 'בשער טעמי המצוות', שהרי אין דבר כזה. יש את 'טעמי המצוות', ויש את 'שער המצוות'. כל אחד בפני עצמו. כנראה הוא מתכוין ל'שער המצוות' בפרשת עקב, שם זה נמצא בדף מ"ב ע"א ד"ה ועניין. שהיה בקי בכל אותם הדברים שסיפרו חז"ל עליו, עד שכמעט יתבהל האדם בדברים ההם. ויש מהן מוציאים הדברים מפשטן, שאינן יודעים לדרוש. אבל דע שרשו של-דבר, כי הדברים הם כפשטן. וטעם הדבר הוא, כי החמור ההוא היה מבורר ומתוקן לגמרי בכל הצריך לו כפי בחינתו, ולא נתברר כשאר הבהמות המתבררות ע"י אדם. אמנם ניתקן מעצמו ע"י המשך הזמן, וע"י רבי פנחס בן יאיר בעליו. והוברר ממש כמו שאר הבהמות שנבראו בששת ימי בראשית.

שערי יצחק – השיעור השבועי

תשמעו מה אומר הגר"ח, ונמצא לפ"ד רבינו ז"ל הנז', חמורו של רבי פינחס בן יאיר, לא נתברר כשאר בהמות המתבררות ע"י אדם, כי אם ניתקן מעצמו ע"י המשך הזמן וע"י רבי פינחס בן יאיר בעליו. ובוזה יובן מ"ש להם, עניה זו הולכת לעשות רצון קונה, 'הולכת' דייקא, שאינה צריכה לתיקון של אחרים, כי היא מתוקנת מעצמה לעשות רצון קונה, ואתם מאכילים אותה טבלים? 'אתם' דייקא, שמדרגתכם פחותה ממנה, כי מדרגתה מעולה ממדרגתכם. 'מאכילים אותה טבלים' דיקא, שהוא דבר שאינו מתוקן. הלא בטבל א"א להיכשל, אלא רק אדם שאינו מבורר ומתוקן, דאז אפשר שיכשל בטבל שאינו מתוקן, מפני שהוא עצמו טבל. אך זו, כבר מתוקנת ומבוררת. איך תיכשל לאכול טבל שאינו מתוקן? על כן הרגישה וידעה זאת, ולא אכלה. ולפי"ז מובן שפיר נמי, מה שקראה 'עניה', כי מדרגתה מעולה ומתוקנת יותר משאר בני אדם. ודא עקא, שלמראה עיניים נחשבה כשאר בהמות, הפחותים מבני אדם.

חושבני כי לפי הדברים הללו, כבר אין שום שאלות וקושיות.

שאלה מהקהל: אבל אם אכן היא היתה נותנת עיניה בצד זה וכו', הרי ברור שלהלכה, הדבר לא היה תופס לגבי בני האדם?
תשובת מרן שליט"א: יכול להיות, אבל המדובר לגבי עצמה. אלה ששאלו כך, למה החמור לא נתן עיניו בצד זה, ויאכל מצד אחר, פירושו שהם הבינו, כי החמור היה במדרגה כזאת, שאצלו אכן הדבר היה חל. אדרבה, זהו חמור, שמדרגתו יתירה ממדרגת בני האדם. לפחות לגבי דידיה, הדברים האלה היו חלים. אמנם מהרש"א בעצמו, לא אחז כך. אבל אלה ששאלו כך, זאת אינה קושיא של הבל. אלה ששאלו את השאלה, הם ידעו את סוד העניין, ולכן הם שאלו זאת. ממילא א"א לבוא ולהגיד, כי בגלל שאינני מבין זאת, אזי צריך למחוק את מהרש"א הזה, ושזה שטיות ודבר טעות.

תראו כעת, מי זאת האתון הזאת? ודע, שאותם הבהמות שהובררו מששת ימי בראשית, היו מעולים יותר ממדרגת האדם של עתה, אחר שחטא אדם הראשון. בני האדם בדורות הללו, פחותים במדרגתם מן החמורים ההם. ולכן אין לתמוה מן החמור ההוא, שהיה מכיר מה שלא היו מכירים החכמים אשר בזמן ההוא. וזהו מ"ש בגמרא על רבי זעירא שאמר, אנחנו כחמורים, ולא כחמורו של רבי פינחס בן יאיר. כעת נבין מה שכתוב, שאם הראשונים כמלאכים, אנו כחמורים. ומזה תוכל לשער מדרגת האדם, אחר אשר יוברר ויתוקן בכל הצריך לו, כמה מעלתו גבוה לאין קץ וכו' ע"ש.

הדבר כתוב במדרש [בירושלמי שקלים פרק א', ובבראשית רבה פרשה ס' סימן ח'], רבי ירמיה שלח לרבי זעירא חד קרטיל דתאנין. הוא שלח לו במתנה, תיבה עם תאנים, אבל התאנים לא היו מעושרות. רבי ירמיה אמר, אפשר רבי זירא אכילהון דלא מתקנן? מה, וכי הוא שלח לי דבר שאיננו מעושר? בין דין לדין, איתאכלון תאנים בטבלייהו. למחר, קם רבי ירמיה עם רבי זעירא, אמר ליה, תקנת אלין תאניה? רבי זעירא היה מצטער, הוא שאל אותו, עישרת את התאנים? אמר ליה, לא. ענה לו, לא עישרתי אותם. אמר רבי אבא בר ימינא לרבי זעירא, אין הוון קדמאין מלאכין, אנן בני נש. אם הראשונים כמלאכים, אנו כבני אדם. ואין הוון בני נש, אנן חמריין, ואם הראשונים כבני אדם, אנחנו כחמורים, ולית אנן כחמרתיה דרבי פינחס בן יאיר. הדורות הולכים ומתמעטים. הלואי והיינו כחמורו של רבי פנחס בן יאיר. והמדרש מביא מעשה, חמרתיה דרבי פינחס בן יאיר, יחבון ליה שערי דטבלא, לא אכלת יתהון. זהו סיפור נוסף, על חמורו של רבי פינחס בן יאיר, שגנבו אותו, והוא לא אכל שלשה ימים, בגלל שלא עישרו את השעורים. ואנן אכלינן תאניה דטבילין. ואנחנו בני האדם, אכלנו בלי מעשר.

אני אומר לכם זאת, רק כלפי הגישה. אם לא יודעים כמה דברים, מי שלא יודע, הכי הרבה הוא יכול להגיד, כי הדבר 'צריך עיון'.

נחזור לעניינינו, לגבי הסיפור שאמרנו בהתחלה. ברצוני לומר לכם, כי הבחור הזה, כאשר פסקתי לו את הפסק הנ"ל, הוא יצא עם דמעות בעיניו. אמר לי מי שליווה אותו, הרב יאיר נחום הי"ו, כי הבחור הזה אמר כך, 'בפעם הראשונה אני רואה שהתורה הבינה אותי'. הרי בלאו הכי, בכל מקרה הם היו עושה הפלה. גם אם לא היינו מתירים להם זאת, הם היו עושים הפלה. אבל מה היה קורה אז? אם לא היה לו את ההיתר הזה, הוא היה נופל ומתדרדר לגמרי. אבל ב"ה, מאז ועד היום, לפי מה ששמעתי, הוא יושב ולומד, כמו שקיבל על עצמו. ואני מקווה שהמקום ברוך הוא יחזירו למוטב. המאור שבתורה, מחזירן למוטב.

דרך אגב, ישנה שאלה לגבי מ"ש בעשרת הדברות, **לֹא תִרְצַח לֹא תִנְאֹף לֹא תִגְנוֹב** ושמות כ', י"ב]. מדוע יש שם, טעם טפחא? הרי לכאורה משמע מכך, כי אדרבה, 'תרצח', 'תגנוב'. אומר הרעיא מהימנא בספר הזוה"ק, כי אכן לפעמים ישנו עניין לרצוח. כגון, כאשר בית הדין הורגים את הנפש. אילו היה כתוב 'לא תרצח', בלי טפחא, היינו אומרים, כי גם לבי"ד אין היתר לרצוח. כגון, להרוג מוסר. הרי ישנה מצוה להרוג מוסר. וכן לגנוב, לפעמים מותר לדיין לגנוב דעתו של בעלדין רמאי כדי להוציא את הדין לאורה, וכדומה. [והארכתי ע"ז בנפלאות מתורתך פ' יתרו].

לכן אני אומר בס"ד, כי אפשר להוסיף גם את זאת. דהיינו, במצבים מסויימים של עוברים, כגון פיקוח נפש, או כמו בנ"ד, הדבר מותר. בסה"כ שחידשנו כאן, כי מה שמהרי"ט והגרי"ח מתירים ל'צורך גדול', חושבני כי ישנו צורך כזה בנ"ד, בכדי שבחור זה לא יפול מבחינה רוחנית. דהיינו, שהדבר ייתן לו חיים רוחניים, ויחזיק אותו, ואולי בסופו של דבר הוא יחזיר

אותו למוטב. א"כ זהו צורך גדול. זהו מה שחידשנו כאן בס"ד להלכה ולמעשה, שיש פה צורך גדול, פיקוחנפש רוחני, ולכן אפשר להתיר זאת. כיון שעל ידי כך, ישנה תקווה שהוא יתקן את עצמו, ושיהיה לו עתיד יותר טוב.

אבל כמובן, אין ללמוד מכך כמובן שום מסקנות למקרים אחרים, אלא רק במצבים הללו, וכפי שאמרנו הדברים ב"ה מבוססים, ויש להם יסוד בהלכה. [ועוד נרחיב ונאריך בזה בס"ד ובל"נ בשיעורים הבאים].

המקום ברוך הוא יזכנו, שלא ניבוש ולא ניכלם ולא ניכשל לעולם ועד, אכ"ר.

הודעה חשובה!

שיעור זה הוקלד עפ"י שמיעה בעיקר, נערך והגה לפי הבנת העורך.

השיעור היה לנגד עיני מרן שליט"א קודם הוצאתו, הוסיף עניינים וציין מקורות, שיפר ותיקן דברים רבים, אולם מפאת העומס הרב המונח על כתפיו, נבצר ממנו לעבור הגהה מדוקדקת, להאיר ולהעיר בהרחבה כבשיעורים שעברו.

לאור האמור, בכל ספק או שאלה המתעוררת למעיין בשיעור זה, יש לו לברר היטב את הדבר להלכה ולמעשה אצל מרן שליט"א. הערות ותיקונים יתקבלו ברצון.

ניתן להקדיש את הוצאת השיעור לע"נ, או לרפואה, הצלחה ופרנסה טובה.
פרטים בטלפון: 050-4140741